

Îtu - Usarufa

1

Yóáane nommá perai-náqá timá yímikaiye.

1 Îtu Káríqto, Áánûqtuni áanikoma, wení átê-wataagoni áaimma mirá-imiye: 2 weqtábámá Áánûqtu timákaraitana Áítáíya Áánûqtuni wataá-wataa-naqa miráuma agatáíye: "aónaao. kemá ketí wataá-wataa-naqa timá áménana enaúbáqá kéena wemá ení aammá yokaa-yokaa umákaniye.

3 kaqmáapaqa móra-nakoma wataá-wataa timá kabámarena kétiye, 'uyátárai-nakoni aammá yokaa-yokaa umákaaro! wení aammá mamá arupú oro! "

titana agatáíye. 4 agatáinapoana Yóáane nommá perai-náqá kaqmáapaqa iréna tiráíye: "keráwáqti áaimma waéqmáráaro! waéqma nommá péráaro! pétikaina keráwáqti kúmiq-yaqtaqa kebó-yáqtaákáráqá paábaq yúwáaro! paá yuwénama atóbagenana ánataginiye." titata 5 máqte-kayukama Yúria-marupakekaraq Yérutáábakekaraq Yóáane máipaqa kóuraae. kóureta abarokáq tirááe: "ketáái áaimma táigoma uréna kúmikoma uréna kebógómá uráitataa ketáámá aibôqnaaboq uréta táigoma uráunataae. uréta maa-wái-táigóqtábámá mútúqa tinaaépaqa kémaraunatae." tewana Yóáane nommá péqyikarena Yótaa-nopi péqyikaraiye. 6 ááqibo Yóáane oótiraa-kakoni aúwaratima áyauqaraqa kúberena mi-kákóni áwíqa káámoma aúwarati-amurannama umátokena yaatáururakamma uwon ámúkaraga néwaimiye. 7 ááqibo wemá abarokáq tiráíye: "tinaaépaqa uyátárai-nakoma kéíye. ketí mú mikáq-náqá kemá wení maqnémá maqnégánópópaqa wení aítuq-anaa-annae íma kanaarácq uwaénúnamiye. 8 kemá paá nokáráqá kébetikaunana wemá aágogaraqa pétikaniye. Áánûqtuni Aokaq-Áágómíye." téna tiráíye.

Îtuma nommá péqtuwe wení kanaa inayaba maqmá aónaraiye.

9 mi-kánaámá Îtuma iréna Náátárêtibake anón-awíqa Kááriribaqa iráitana Yóáane nommá pérakarana Yótaa-nopi pérakaraiye. 10 pérakaitana Îtuma nopíké kéuwitana káonaitana wiyómma abayámmá kéigitana aágoma máaraa kukéna Îtuni aúraqa atáitana aónaraiye. 11 wiyókake aagómá tiráíye: "emá ketáanikoma máane. eqtábámá timuqá kémarakaune." titana 12 aágoma páátákáá Îtuma kaqmáapaqa waqtukáíye. 13 waqtukáitana kaqmáapaqa móra-wiyómma tiyááka-yupaama (40) máqte-uráíye. máqte-uráitana webó-wámmá Tááqtaama Îtuni kanaa inayaba maqmá aónaraitana wemá abááq-wákáráqá máqte-uráitata Áánûqtuni kaqtó-wayukama áwáqnaa urááe.

Îtuma noyááqamaa o-káyúkámá yááyaraiye.

14 ááqibo Yóáane kaarabúti matáitana Îtuma Kááriribaqa iréna Áánûqtuni átê-wataama abarokáq timá yímikena tiráíye: 15 "Áánûqtuni kawáá kéi-kanaama íbêqa kéyabita wenôpaqa kéíye. kéyabita keráwáqá kúmiq-yaqtaqa kebó-yáqtaákáráqá yuqmá ánataaro. táigon-aaimma kúmiq-aaimma kebó-ááímmá waéqmáráaro. Áánûqtuni átê-wataama arunóbáqá arupú umá ítáaro. áyakoma tágaino!" timáqtuwena 16 Kááririnokayukoni agínaupaqa uréire kéena kaayaq-nákómá yimónaraitata noyááqa abááoya-nakoratama yíwíqa awaómá Tááímoni ábákoma Áánaru Îtuma yimónaraitata kúqônopo noyááqtabama abáá kéoye. 17 kéoyana Îtuma tiráíye: "kenákámá tinaaépaqa yekaa. ketí wataá-wataa timá yímiyata waayúkama itéta ketinaaépaqa yínobo! miráuma waayúka-amaa ínákámá auráyóye." 18 titata yenákámá páátákáá kúqómma kéyuwetarata Îtuni anaaépaqa urááye. 19 uyéq éna waaqókáqá uréire kéena kaayaq-wátámá yimónaraitata yíwíqa Yémitiyaa Yóáane iboán áwíqa Yébere. yemá nópí-káárébi kúqómma yarákuraitata amuqá kéyoraee. 20 kéowana Îtuma yimónaqtuwena yááyaraiye. yááyaqtuwaitata páátákáá Îtute kóureta Yébere yenákáti iboámá wení káágóbégaraqa nópí-káárébi iyúwáawata máqte-uráae.

kuti-áágógáráq-nákómá

21 máqte-uraawata Îtute kóureta Kápéranabaqa iréta Tabaatiráqá aapinaa-náúpáqá pékaae. pékaawana Îtuma aapinaammá timá yímikaiye. 22 timá yímikaitana wení aapinaaqtábámá waayúkama yáaqa karáíye. wemá abarokáqá akoqnáágogaraqa kéyiraa téna timá yímikaitata ááqibo aapinaa-káyúkámá aapinaammá akoqnáágogaraqa ítiraawana wemá aapinaa-káyúkáráá ítima-yimikena wemá uyátárai-nakoraa náápa wái-nakoraa umá timá yímikaitata waayúkama yáaqa karáíye. 23 ááqibo aapinaa-náúpáqá móra-nakoma kuti-áágógáráqá máitana kuti-áágómá arunóbáqá wáqte-urena 24 aamá kabámarena tiráíye: "Îtuo! é Náátárêtibake-nakoe. keqtááyábá nôraq kéono? emá aráácq tíkamine iráánô? eqtábámá kéitauna emá Áánûqtuni-nakoe. aítáa í-yátááqá íma wái-

nakoe. aokaq-náqá máane." titana 25 Ítuma áá awáágurena tiráiyé: "páátí mááo! wení arunóbáké yáubaa!" titana 26 kuti-áágómá min-nákóní aúma kaepú-kaapun uréna wááqa yuréna yáubaraiye. 27 yáubaguraitata waayúkama yáaqa karéta tirááe: "nóinabiyo? wé abarokáqá kuti-áágóqtábámá aamá káwaagena akoqnáá umá timá ámitana kaqtó umá yáubaguraiye. nóin-aainabiyo? aúgenabiyo?" tiréta 28 Ítuqtabama watáá-wataa tíq-tiq urááwana mi-kátáámá páátákáá máqte-Kááririri-marupaqa kóuraiye.

Ítuma taíbaq-karima kátobamayikaiye.

29 urááwana aapinaa-náúpáké yáubarena Tááimoniyaa Áánaruni naaúpaqa Yêmitigaraqa Yóáanegaraqa pékaae. 30 pékaitana Tááimonini ánáakoni anóama karímá kákaitana kokoq yámma kákaitata yemá wení kariyábámá Ítumma ya timá ámikaawana 31 wemá iréna ayáákaqa yáqtoqma awáuturaitana kokoq yámma érákáitana wemá aáwaqa agamá yímikaiye. 32 karáákáq kúmitana abaúmá pékuraitata waayúkama máqte-kari-kakai-kayukama kuti-áágó wái-kayukagaraqa yíwíqmeta Ítunopaqa irááe. 33 iréta naa márúpake máqte-kayukama oqtaráqá áíkutaawana 34 Ítu káqo-kaqo-karima atóbamayikaitata netuqyaa-káyúkátí karímá atóbaguraawana kuti-áágómá netuqyaa-káyúkátí irunóbáké waqtukáitata kuti-áágómá Ítuni áaimma ítáraawana kuti-áágótábá wemá timá yímikaiye: "páátí mááro! waayúkama ítima-yimero!" titata páátí máqe-ureta aamá ítiraae.

Ítuma Kááriribaqa abarokáqá tiráiyé.

35 ááqibo nokáá-nokaapaqa aaqá ítágaraitana Ítuma wenamá itó-urena yáubarena nunamummá mó titata ááqibo 36 Tááimoni wení aanábó-wáyúkágáráqá wenanaaépaqa wakéta abáá kéeta 37 káoneta tirááe: "máqte-kayukama eqtábámá abáá kéoe." tewana 38 Ítuma tiráiyé: "káqo-marukaqa kónunatae. abarokáqá maa-kátáá-watáá keqnáámmá ko timá-yimenune. miráunaboqa kukáune." téna 39 máqte-Kaariri-marukaqa uréire uréna yetí aapinaa-náúpátáá aapinammá abarokáqá timá yímikena kuti-áágómá waayúkati irunóbáké waqtukáiyé.

Ítuma kárú-yamma atóbamakaiye.

40 ááqibo kárú-naqa Ítunopaqa iréna arayukaqá yó peréna egaa aréna tiráiyé: "é akáinaama tú kégayubi-karima kanaaráq atóbatikanone." titana 41 Ítuma arummá kéitana ayáámma árúqtuwena ánekukuqa uréna tiráiyé: "tikáiyé. atóbagaa!" titana 42 páátákáá atóbaguraiye. karímá érákáitana 43 Ítuma akoqnáá umá timá ámikaiye: "kóaa! 44 waayúkama ítima-yimiyo! monoq-nákómá ení aúwaratimma ko aráátiyo. érákái-qtataaqa Móteti timá yímikai-qtataaqa awaaméq náameq-yaqtaaqa márû-amiyo! áminatama waayúkama aónáiyana ení karímá érákáinata itánoe." 45 titana kóurena kaqtó íurena máqte-kama tíq-tiq umá timá yímikaitana Ítuma naa márúkaqa abarokáqá ima kanaaráq uráimiye. íurena kaqmáápaqa máitata waabámmá máqte-marupake wé máipaqa yó-yo urááe.

2

Ítuma aú aráákagurai-nakoma atóbamakaraiye.

1 pááqya-kagaama púítana Ítuma Káperanabaqa yauweré uráitata waayúkama timá aúgen-augen umátukaapoata ítáraawana naaúpaqa máqe-uraiye. 2 máqe-uraitata taíbaq-wayukama yó-yo éta áíkutaawana naaúpaqa titipáá uráitana máápaq oqtarákáráqá titipáá uráiyé. wáátima áíkutaawana Ítuma watáá-wataa abarokáq timá aapinaammá timá yímitata 3 aú aráákagurai-nakogaraqa kéyeta kaayaqté-kaayaqte-wayukama yaagu yaqméta irááe. 4 iréta waaqókáqá kanaaráqá ima yewata taíbaq-wayukama oqtaráqá mááwana miráinapoata waaqókáqá ima yéta oaráqá óqtakaan-oaraqa yaagu yaqméta utéta óqtakaan-oama Ítuni yanaa yawatááwana kúkutaaraqa aú aráákagurai-nakoma kéwaitata wemmá oaráké kúkutaagaraqa ánnáraqa yuwáka-yuwaka kéowana kukáiyé. 5 kukáitana Ítuma oaráq máa-kayukama káonaitata irunóbáqá ôriq umá tágama itááwana yetí irunóbáqá itaígómá iténa tiráiyé: "ketáaniko, ení kúmiq-yaqtaaqa kebó-yáqtáákáráqá paábaq kémarauana ánataguraiye." titata 6 ááqibo aapinaa-káyúkámá máeta yúyánánóbáqá itéta 7 maaráuma yúyánámmá ítáraae: "nôraq itana mirá kétiyo? tiráinapoana wemmá Áánûqtun áwíqa táíq umá yamá káraapaiye. paá-wayukama kúmiq-yaqtaaqa timá áminanama ima atóbaginana ima ánataginibo Áánûqtu wenamá kanaaráq timá áminiye." 8 itáawana Ítuma yetí yúyánámmá ítarena tiráiyé: "nôraq itaráq keráwáqtí túyánánóbáqá miráuma kéitaa? 9 ááqibo min-áú-áráákágúrái-nákóqtábámá kemá 'ení kúmiq-yaqtaaqa atóbagiye' túnana oyaaq kéiyó? ááqibo 'itó-uma kúkutaagaraqa uréire uwo' túnana waq oyaaq kéiyó? nóine tenanawáq mú oyaaq ínáyô? 10 ááqibo ké Waayúka-Araakoma maéq kúmiq-yaqtaaqa marabí kanaaráq atóbamakanaa onata itáiyáqa anón-

awaameq umá tiráátenata itánoe." 11 téna aú aráákagurai-nakoqtabama timá ámikaiye: "ké kétimamune. itóao ení kúkutaama aqmé naaópaqa kóaa!" titana 12 itó éna kúkutaama yáumena páátákáá kóuraitata máqtekoma aónawana yemmá yáaqa kaitata Áánúqtuni áwíqa múte yaúteta tirááe: "mirái-qtataaqa íaonewaunataae." téta tirááe.

Îtuma Aríbaemma ááyariye.

13 tewana Îtuma nokaayúkóni agínaupaqa móragaraqa kóuraitata waabámmá yewana aapinaammá timá yímkaiye. 14 timá yímiqtuwena uréire kéena móra óqtamma mayái-nákómá káonaitana áwíqa Aríbae. Áápiateni áanikoma kéena opíqtiraqa máqe-uraitana Îtuma ááyariye: "tinaaépaqa iyo!" titana Aríbae itó éna wenanaaépaqa kóurariye. 15 kó éta Aríbaeni naaúpaqa irááwana Îtuma wení iyápó-annagaraqa aáwaqa kénaawata óqtamma mayái-wáyúkámá netuqyaa kúmikaraq-wayu-kagaraqa Îtuni anaáépaqa kégoeta yaímma yaareráqá Îtugaraqa wení iyápó-annagaraqa máqe-uráae. 16 máqe-uraawata apinaa-káyúkámá Pértati-wayukagaraqa káoneta tirááe: "nôraq itaná wemá óqtamma moyá-káyúkágáráqá kúmikaraq-wayukagaraqa aáwaqa kénaiyo?" tewana 17 Îtuma iténa tiráaiye: "karí íwái-kayukama tótaa-nakoqtabama kéyikaitana karí-nákómá wenamá tótaa-nakoqtabama kákaiye. ááqibo keqnáámmá kemá kúmiq-yaqtaqa íwái-kayukama íkááyaune. kúmiq-yaqtaqa wái-kayukama kááyeqa kéyune." téna tiráaiye.

aáwaqa íkénai-kanaayatabama

18 ááqibo móra-taoqa Yóáane nommá perái-nákóni iyápó-annae Pértati-wayukati iyápó-annagaraqa aáwaqa íkénai-kanaama máitata íkénaawata waayúkama Îtunopaqa iréta ítama aónaraae: "Yóáaneni iyápó-annama Pértati-wayukati iyápó-annagaraqa aáwaqa íkénaawata nôraq itata ení iyápó-annama paá kénaao?" tewana 19 Îtuma yawéqma tiráaiye: "aaramá mayáni-nakoma paá kémainatama wení namuq-wáyúkámá aáwaqa íyaq nanô? ímiye. kénaae. 20 káqo-taoqa íma máinanama irummá kéitana aáwaqa íkénai-kanaama ínata ínanoe. 21 ááqibo waayúkama aúge-kannaagaraqa naayón-únákáqtógáráqá íma arááqtata kéiyé. yakákuraipaqa arááqtata ínanama móragaraqa yarákínana aammá mú mikáqá yaráqma anómma aurániye. 22 keqnáámmá waayúkama aúgen-uqtekaa-aran-nomma naayón-áúwárátí-ánáápi íma atíme kéiyé. aúgen-uqtekaa-aran-nomma miráuma atíme ínanama nommá naayón-ánáámmá yarákínana atígena káqnáginíye. káqnáginana ánáamma táíq umáginíye. miráipoana aúgen-anaapi aúge-nomma ati íno." téna tiráaiye.

Tabaatiyábámá

23 ááqibo móra-Tabaatiraqa Îtuma yópáqá uréna wení iyápó-annate kénaeta arammá kéguqtowata 24 Pértati-wayukama tirááe: "aónaao! nôraq itaráq Tabaatiráqá ímira í-yátááríqa kéoo?" tewana 25 Îtu tiráaiye: "íyaq ítaraao? aúbabi Tébitiqtabama agamatámmá íyaq yoráútaao? ááqibo wemá áa kéyainana wení waayúkagaraqa yáa kéyaitana 26 Áánúqtuni naaúpaqa pékena Áánúqtuni yammá naráiyé. Abíaqtara mú mikákáá anó-monoq-naqa máqe-uraitana Tébiti miráuma aammá aúkai-qtamma kénena wení waayúkama yímítata narááe. ááqibo mi-qtámmá monoq-nákómá wenamá kanaaráqá kénaiye." téna 27-28 Îtu tiráaiye: "Tabaatiráqá aagai-kánááe aagamá waayúkama áwáqnaa íyábá wáibo waayúkama Tabaatigóni aammá aúmakain-aimma kawáá-íyábá íma wáiyé. miráuma ké Waayúka-Araakoma Tabaatiyábá uyátarai-nakoma máune." téna tiráaiye.

3

ayáán ayákagurai-nakoma

1 móragaraqa aapinaa-náupáqá pékaitana móra-nakoma wení ayáamma ayákagitana máqe-uráiyé. 2 ayákaguraitata waayúkama Ítuqtabama yúramma karáqtuwe máqe-uraawana ááqibo Îtuma Tabaatiráqá ayáamma atóbamakainatama aamá aminétae. 3 Îtuma ayáán ayákagurai-naqa timá ámikaiye: "maabáqá iyo!" téna 4 waayúkayabama ítama yimónaraiye: "ááqibo Tabaatiráqá áwáqnaa ínana kanaarárábiyo? táigoni ínana kanaarárábiyo? karímá atóbamakainama kanaarárábiyo? arááq ikamíníma kanaarárábiyo?" titata yemá páátí máeta íma abarokáq umá timá ámikaae. 5 ítiraawana Îtuma ayáamma kéitana karáqma yimónaima yeráwáqá weganokanoqtábá yirunóbáqtábámá Îtuma arummá kéitana ayáán ayákagurai-naqa timá ámikaiye: "ayáamma arúqtuwao!" titana arúqtuwaitana atóbagurena kanaaráqá uráiyé. 6 uráitata Pértati-wayukama naaúpake yáubareta páátákáá Êrôtni-wayukagaraqa áikuteta Îtumma arááq ikamínô-kataama tíq-tiq urááe.

waabámmá non agínaupaqa máqe-uráae.

7 ááqibo Ítuma wení iyápó-annagaraqa Kááririri-nokaayukaqa kéowata waabámmá yetinaaépaqa wakááe. 8 Kááriribake Yúriabake Yérútáábake Iruméabake Yótaa-nokoma meran-ábápáké Tááyabake Tááíranapake taíbaq-wayukama irááe. máqte-qtataariq Ítuma kéi-qtataaqa itéta yó-yo umá irááe. 9 waabámmá taíbaq áikumaraawana non agínaupaqa titipáá uráitana Ítuma iyápó-annayabama timá yímikaiye: "nópi-kááre yokaa-yokaa umátikaaro." téna miráinata waabámmá íma wemmá yatamínóe. 10 netuqyaa-kári-wáyúkámá atóbamayikaraitata máqte kari kéyikai-kayukama kutéta ánekukuqa íneta urááe. 11 ááqibo kuti-áágómá yirunóbáq máeta Ítamma káoneta yáaqa karáipoata marabí wenôpaqa kuméta aabarokáq tirááe: "emá Áánúqtuni áanikoma máane." tewana 12 áá yiwááguena "pááti mááro!" titata wenáaiqtabama ítima-yiminewana tiráíye.

Ítuma wení iyápó-annamma awaaméqá yááyaraiye.

13 ááqaanibo wemá anubaqá uténa yaímma-wayuka aúkáapikena wenôpaqa irááe. 14 tiqtaupake kaayaq-wáyúkámá yááyarena tiráíye: "tiké mánoe. ké timá tímênaq wataá-wataa aabarokáqá mó-tinoe. 15 kuti-áágómá waayúkati yirunóbáke kanaarác waqtuwánóe." téna minnýyaba yááyaraiye. 16 yááyai-kayukati yíwíqa maaráuma wáíye. Tááímoni aúgen-awíqa ámikena Pítáa téna yaráíye. 17 Yémitiyaa Yóáane Yébereni áanikoratama yenákámá káqon-awíqa yímikena Póáánêti yaráitana maan-áwíkóni áaimma wíyôn-aagon-araaqa miráuma aráámáómá aúkáiye. 18 Áánaru ááyarena Píripi ááyarena Paatááromiyu ááyarena Mááqtiyu ááyarena Tómaáti ááyarena Yémiti Áápiateni áanikoma ááyarena Tááqtiate ááyarena Tááímoni kámááníyaba wataá-wataa tin-náqá ááyarena 19 Yúqtaati-Itikáárioti ááyaraitana wemá kutaruríq-í-náqá aúkáiye. yááyarena 20 Ítuma naaópaqa yauweré kóuráíye.

waayúkama Ítuqtabama kététa "webó-áágómá máíye" tirááe.

kóuraitata waabámmá móragaraqa áikutaawanaboana Ítuma iyápó-annagaraqa aáwaqa kanaarác ínaraamiye. 21 ínaraawata Ítuni noganéq-wáyúkámá itéta tirááe: "wemá aúnn-ááímmá kéíye." téta iréta áwíqme íneta irááe. 22 Yérútáábake aapinaa-káyúkámá tirááe: "wení aúnoabaq webó-áágómá Tááqtaani aágoma máíye." tirááwata tébakaqa tirááe: "kuti-áágóni aboágáráqá wemá maqné-kúti-áágómá kéwaqtuwaiye." tewana 23 Ítuma waayúkama yááyarena tiráíye: "náaraq umá webó-wámá wenamáárríq kanaarác kéwaqtuwaiyo? 24 ááqibo móra-marukoma yáíkaaqa umáqtuwainata tébákáq-tebakaq ááíqa íyana mi-márúkóni waayúkama paá íma mánibo ánataginoe. 25 miráuma ááqibo keqnáámmá waayúka-annama yáíkaaqa umáqtuwainata tébákáqá-tebakaq ááíqa íyana min-ánnámá paá íma mánobo ánataginoe. 26 keqnáámmá Tááqtaama wenamáárríq kéwaqtuwena wegárác íma paá maéna arááq-auma aurániye. 27 waayúkama imaamu-nákóni naaúpaqa wení oótamma moyámmá mayánéna íma kanaarác perániye. áqnáabaqa naakóni aboámá yáqtoqma ánnáma ámíqtuwena moyámmá kanaarác mayániye. 28 áraimma kététa-timune. taákaqa máráaro! máqtemma kúmiq-yataakoma máqtemma kebó-yátáákómá máqten-awíqa yamá aráápain-aimma paábaq maráinana atóbaginiye. 29 ááqibo waayúkama Áánúqtuni Aokaq-Áágótábámá áwíqa yamá aráápainanama kí-kumiq-yaqtaaq paábaq ímarainana íma atóbaginibo paá wániye. min-nákóni negígómá paá wáinana máqte-kanaama aákaq yoqmá aónaniye." téna tiráíye. 30 ááqibo weqtábámá "kuti-áágómá arunóbáqá wáíye" aapinaa-káyúkámá tiráápoana Ítuma mi-wáéqmá-ítái-áipi tiráíye.

Ítuni anóama ábâkoutaagaraqa

31 anóama ábâkoutaagaraqa iréta naa máúpaqa máeta wemmá ááyaraae. 32 yááyaawata waayúkama yaayorupamá wenaukápáqá maraq máeta timá ámikaae: "enanóama ábâkoutaagaraqa máápaq máeta kááyaee." tewana 33 Ítuma tiráíye: "ketinó náawabiyo? ketibâkoutaa náayubiyo?" téna 34 maraq máe-kayukama karáqma kéyimonena tiráíye: "aónaaro! ketinóma ketibâkoutaagaraqa maa mááe. ááqibo 35 Áánúqtuni kaqtó kéina-nakoma wé ketibâqa ketimanaaqa ketinóma miyé." téna tiráíye.

4

ayummá ubín-nákóni waéqma itái-áímmá

1 aapinaammá non agínaupaqa móragaraqa timá yímitata ôriq umá aaraukáqá yorupamá áikutaawana wemá nópi-káárebí nopí ko máitata waayúkama yorupamá agínaupaqa maraq máqe-uráae. 2 ááqibo Ítuma wení iyápó-annama netuqyaa-kátáámá timá yímikaiye. waéqma itái-áímmá taíganimma timá yímikena wení aapinaapi tiráíye: 3 "ítáaro! móra-nakoma ubín-nákómá ayummá iyaabítáaqa ínínapoana kóurena 4 ayummá iyaabítáaqa itana tébakaq-ayumma aapi kuqturáitata numagómá yama narááe. 5 yaímma-ayumma

óqta-marabi kuqturáitana pááqya-marama wáitanaboana páátákáá utáitana 6 ááqibo ánûqa íma wáitana aabaúma utáitana aayákaguraiye. 7 yaímma-ayumma námagaraan aúkaapi kuqturáitana námama ôriq uráitana karaan aúkáapi titipáá umá wáenaboana ayummá aayákaguraitana arammá íma itáiyie. 8 tébakaq-ayumma íráqô-mararaqa kuqturáitana arammá ôriq umá itáiyie." téna tiráiyie: 9 "ááqibo aáqa wái-nakoma itáino!"

nôraq umábi waéqma itaígómá

10 ááqibo wemá iyápo-annagaraqa yaímma-wayukagaraqa paá máeta Ítumma wení iyápo-annama waéqma itaí-áíqtábá ítama aónaraae. ítama aónaawana tiráiyie: 11 "keráwáqá kenamáa Áánûqtuni márûqtabama waéqma itaí-áípi itánéqa itánóe. ááqibo tébakaq-wayukama paá-waayukama íma arútama itánóe. waéqma itaí-áípi íma kéitaawana 12 Áánûqtu yeqtábá mirá-tiraiye:

`yemá yúrapike káonetamanibo yirunapó íkáonaae.

aónáiq-aonaiq kéeta íaonanoe.

itaíq-itaíq kéeta íma itánóe.

ááqibo yaákake íma itétama yirukógáráqá íma itáiyana íyakoma íma tágaginiye.

ítaiyakakaatati kúmiq-yataapikema kebó-yátáápikekáráqá waeráné oné.

waekáiyakakaatati yetí kúmiq-yataaqa kebó-yátáákáráqá paábaq maréq atóbamayikanaa únnae.' "

téna tiráiyie.

Ítuma ayummá ubín-nákóní aúpáq-wátáágón áaimma timá yímikaiye.

13 yemá Ítuma ítama aónaraiye: "wágáabaq tiráuna waéqma itaí-áímmá íyaq kéitaa? ááqibo íma itéqa náaraq umáwaq máqtemma waéqma itaí-áímmá itánô? íma itéqa íma itánóe." téna tiráiyie: "maami waéqma itaí-áíkkóní áaimma miráuma wáiyie. 14 ayummá ubín-nákómá Áánûqtuni wátáama ayukáá iyaabítaa kéiyie. 15 kéitana aakáá-káyúkámá Áánûqtuni wátáama kéitaawana ááqibo webó-wámá Tááqtaama numagóráá páátákáá yirunóbáké Áánûqtuni wátáama moyámmá kémayaiye. 16 ááqibo óqta-mararaa-kayukama Áánûqtuni wátáama itéta yirukaké yáqtoqma yimuqá maréta kéitaae. 17 kéiteta ááqibo kogonaagó umá máqe-ureta uwáyu matéta pááqya-kanaama kéyaqtoraaawata waayúkama Áánûqtuni wátáayaba yíkamowatama páátákáá Áánûqtuni wátáayabama yíbô kégaitata yinaaemma kéumayikaae. 18 tébakaq-wayukama náma-mararaa máeta Áánûqtuni wátáama kéiteta 19 ááqibo yópáq-yátááqtábámá maqné-yátááqtábámá yúyánámmá kéitaapoata óqtamma oótakaraqa kéyikaipoata kéqokeq-yaqtaaqá kéyikaipoata yirunóbáqá titipáá kéitana Áánûqtuni wátáama káayakaitana arammá yirukaqá íma itáiyie. 20 ááqibo káqo-kayukama íráqô-mararaa mááwana Áánûqtuni wátáama kéitaawana yirukaké yáqtokaawana íráqôn-aramma yirukaqá ôriq umá itáiyie." téna tiráiyie.

iramá kúraqma táganiye.

21 móra-nakoma iramá kúraqma aúpáqá kémaraiyo? ímiye. abarokáqá kémaraitana kégaiye. 22 keqnáámmá máqtemma aúpáqá wái-qtataaqá abarokáqá aurániye. máqtemma kumayupí wái-qtataaqá ómmá kamá yupayo ínata aónanoe. 23 aáqa wáina-nakoma itáino!" téna tiráiyie: 24 "máqtemma itaígómá arupú umá itáaro! náaraq umá-yataarabi améqa mimórá-yátááqá mayánóe. mú mikákáa umá mayánóe. 25 ááqibo móra-nakoma taíbaq-yataaqá wáinanama keqnáámmá taíbaqá mayániye. ááqibo móra-nakoma íma wáinanama ímaya inana wení kéqokeq-yataaqá káqo-wama mayániye." téna tiráiyie.

kéitorain-ayukoni waéqma itaí-áímmá

26 Ítu óq-aimma tiráiyie: "Áánûqtuma kawáá kéí-maruqa nóikaa-maruraq wáiyio? maaráuma wáiyie. ááqibo móra-nakoma ayummá yópáqá iyaabítaaqá uréna ayúkóní óq-mayaima íkemayaiye. 27 nokáámma waguréna wágáama itó-uma uréire kéena ayummá paá kéitorena anómma kéumitana maan-nákómá íma ítaraiye. náaraq umá pááq kéiyio? 28 maragómá wenamááriq áwáqnaa itana karaa-qtatááqá kéitorena arammá kéiyena émma áqnáabaqa árûma kéutena anaaékaqa anómma aurániye. áqnáabaqa pááqyamma kéutena mú mikáké kéuyena anómma múkáurena arámma kéiyaiye. 29 naí-kánáámá arammá ábuma kamágitana kégaraiye." téna tiráiyie.

pááqyan-ayukoni waéqma itaí-áímmá

30 óq-aimma tiráiyie: "Áánûqtuma kawáá kéí-maruqa nóikaa-maruqa wáiyio? minnáyaba waéqma itaí-áímmá nóine ténúnô? 31 maará kéiyie. pááqyan-ayumma marabí ukáitana 32 anaaékaqa anómma yaaráá umá itoráinata anón-amama yáinata numamá iréta ánáamma amaraqá kéoe. Áánûqtuma kawáá kéí-maruqa miráráá kéena wenôpaqa mirá kéiyie." 33 téna wemá abarokáq timá yímikena maami waéqma itaí-áímmá taíbaqá timá yímikaitata

ááqibo waayúkama ítáawanama wemá timá yímikaiye. 34 ááqibo paá waéqma itaí-áipí timá yímikena ááqibo káqoyu yiyuwéna wení iyápó-annagaraqa máápaq-urena waéqma itaí-áikóni áaimma abarokáq timá yímikaiye.

Îtuma timá ámitana uwáágoma ánataraie.

35 aabaúma karáákáq kúmitana Îtuma tiráie: "meran-ábápáq-ágínáúpáqá kó-onataae!" titata 36 yaayorupamá paá máqe-uraawata waabáqtábá naaúpaqa kóoro timátuweta iyápó-annagaraq Îtugaraqa nópi-káárébi péketa wekáráq awíqmeta kóuraa. káqomma óq-nopi-kaarema yeráwáqtê urááe. kégowana 37 yaugikómá anón-uwaama kéyoraitana karááqtoqa ôriq umá kéitana káárenobaqa nokómá ôriq umá ya kéogiraitana ááqibo 38 Îtuma nópi-kárégóni ayárepaqa kunúraqa aú waguráitata awátureta tirááe: "tiráátinako, képuyunataama arummá íyaq kéiyó?" tewana 39 itó-urena nokóqtábámá tiráie: "paá mááo!" titana uwáágoma ánatagena paá yaákare wáqe-uraiye. wáqe-uraitana 40 Îtuma tiráie: "nôraq itanáq táaqa karáiyó? nôraq itaráq tirunóbáqá ikéitao? íyaq tágaguraiyo?" titana 41 yáaqa paá kégaitata tirááe: "maan-nákómá náawabiyo? wemá timá yímikaitata uwáágoma nokógáráq kaqtó urááye." téta tirááe.

5

Îtuma kuti-áágómmá waqtukéna waagómmá atóbamakaraiye.

1 nokaayúkóni meran-ábápáq-ágínáúpáqá iréta Kerátinêti-marukaqa irááe. 2 irááwana Îtuma nópi-káárébi ké yáubaraitana móra-nakoma máátíq-máatiq-murianobake yáubarena min-nákómá kuti-áágógáráqá máqe-urena aíboqnaaboqa uréna 3 máátíq-máatipaqa kéwaitata waayúkama kanaaráqá ánnáma ikégutomiye. 4 ááqibo waayúkama akoqnáá-annagaraqa kútówana wemá paá yarákéna máqten-annama wemá akoqnáá mú mikákáámmá máqe-urena máqte-kayukama wemá imaamumá mú mikákáámmá máqe-uraitata waayúkama wemmá íma kanaaráqá yáqtoqma áyabaa kéomiye. 5 wágááraqa nokáákaraqa wemá anubaqá muriánóbáqá uréire kéena wááqa kéyena óqtanapo wenamááriq kégaraiye. 6 ááqibo wemá ayáqtáákake Îtumma káonena kabe-kabe umá urena arayukaqá yó peréna 7 akoqnáá-aagaraqa tiráie: "Îtuo, emá Áánûqtuni ánikoma máane. Áánûqtu wemá mú mikákáá utái-manikoma máie. kemmá nóna umátikainono? ketí anónnáma ítimiyo! ítikamuwo!" 8 miráuma kétitana Îtuma tiráie: "kuti-áágô, wenaúnobake yáubao! 9 enáwíqa náawabiyo?" titana "netuqyaa máunaboataa ketíwíqa Waabámáunatae." téna 10 tiráie: "maakáqá mánataa máunatae. káqo-marabaqa kóiyaba ikétikaitae itaa timátikao!" titana 11 taíbaq-poma anuraqá kénaawana 12 wemá tiráie: "timá tímíntaa mi-pógóni íyaqnoabaqa pékonunatae." titana 13 Îtuma tiráie: "pékoro!" titata yáubareta pógóni íyaqnoabaqa pékaawata máqte-pogoma tiyáápa-wayuka áiyayaa-poma (2,000-poma) aítabaqa péketa nópi péketa pukurááe. pukurááwata 14 pórawaqtí yiboámá kaba-kabe umá kóureta máqte-kayukama timá yímikaawata waayúkama aón irááe. 15 Îtunopaqa irááwana kuti-áágómá naayóbáqá wepí máqe-urai-nakoma unáákáqtôgaraqa maraq máqe-uraitana aákoma kanaaráqá uráitata káonaawana yemá yáaqa kégaiye. 16 ko aónatuweta ye-káyúkámá kuti-áágógáráq-nákóqtábámá pógóqtabama timá yímikaawata 17 Îtumma timá ámikaae: "ketáái timáápake kóaa!" tewana 18 Îtuma nópi-káárébi kéberaitata kuti-áágógáráq máqe-urai-nakoma tiráie: "etê kóonaare." titana 19 Îtu tiráie: "ímiye. enamáapaqa ení waayúkagaraqa yauweré kóaa! uyátárai-nakoma emmá umákai-qtataaqtaba timá yímiyo! wemá íraqôniq umákaitaba timá yímiyo!" titana 20 kóurena tiyááka-naa-marupaqa uréire uréna Îtu nórabi umákaiqtabama timá yímikaitana máqtemma ítaraawana yáaqa karáie.

pukuráin-inaaruma awáutumakarena aaragóni naae-kárimá atóbamakaraiye.

21 ááqibo Îtuma móragaraqa meran-ábápáq-ágínáúpáqá iráitata waayúkama yaayorupamá nokaayúkóni agínaupaqa wenôpaqa áikutaee. 22 áikutaawana móra-nakoma Yááirati aapinaan-nááópáké anó-naqa iréna Îtumma káonenama arupi yauwaguréna 23 tiráie: "ketiyáámûkoma képukiye. emá ayáánaipo ánekukuqa inanamá érákainana atóbena paá mániye. miráuma yínónô?" titana 24 wegáráqá kóuraiye. waayúkama ôriq umá yayorupamá wenanaaépaqa wakéta wekáqá áikutaawana 25 móra-inikoma naaegárimá títaupake kaayaq-káritímáátíráqá ákaraitana 26 netuqyaa-tótáá-wáyúkámá óqtamma áwáqnaa íyábá yímimanibo karímá íma érákaitana paá mayáiq-mayaiq umá kémayaitanaboana wení óqtamma ánataguraiye. 27 ááqibo wemá Îtuqtabama ítarena yaayoruparáa-kayukagaraqa ya máena aúyánánóbáqá ítaraiye: 28 "Îtuni unáákáqtômma ánekukuqa onanamá ketí karímá étikaniye." téna wení unáákáqtômma ánekukuqa uráitana 29 naaegómá páátákáá káqnáguraitana wenaúnobaqa wení karímá atóbaguraiye téna ítaraiye. 30 Îtuni imaamugómá kóuraitana ítarena tiráie: "náawa ketí unáákáqtôraqa

ánêkukuqa uráiyó?" titata 31 wení iyápó-anna-wayukama tirááe: "yaayorupamá áikutaawa yimónarema nôraq itaa tirááno? `náawa ánêkukuqa uráiyó?" tewana 32 Ítuma paá abáá-urena ánêkukuq-nakoma aónane ínana 33 aaragómá karímá atóbamakaraitana ítáimma karáitana aqtete kéena aúbáq arupi yawwaguréna máqte-qtáqtaqa Ítumma timá ámikaitana Ítu tiráiyé: 34 "ketiyáámûko, ení áyaqa timí-yátáákómá arunóbáqá ítaraanaboana ení karímá érakaraiye. kanaaráqá kóaa! ení karímá ánatagiye." 35 kêtítata waayúkama Yááíratini naaópake iréta timá ámikaee: "enayáámûkoma pukuráiyé. aúba-naqtaba ibáqyuwaaó téq timá ámiyo." tewana 36 Ítuma yetí watáama ibáqyukena tiráiyé: "áaqa ígáino! áyako tágagino! arummá amíno!" 37 téna tébakaq-wayukayabama tiráiyé: "máaro! tinaaépaqa íma yeró!" titata Pítáa Yémitigaraqa Yóáanegaraqa wenanaaépaqa kóuraae. 38 kóureta aapinaa-nááópáke anó-nakoni naaópaqa irááwata waayúkama wááqa kéowana aónaraitata anókaqa ibiqá kéyaraae. 39 naaúpaqa pékena tiráiyé: "nôraq owata wááqa kéyoo? nôraq owata ibiqá yaráánabiyo? iyápóma íma pukuréna paá aú waguráiyé." titata 40 waayúkama kaaqaari kéténe téta wíraama urááwana tiráiyé: "máápaqa yáubaaro!" téna iyápógoni aboágárqá anóagaraqa Pítaagaraqa Yémitigaraqa Yóáanegaraqa inaarúgómá wayákáa uréta 41 wení ayáákaqa yáqtokena tiráiyé: "tarítá kúmi!" maa-kátáágóni áaimma miráuma kétiye: "inaarúgô, ké kétupo itóaa!" 42 titana itó-urena uréire uráiyé. anómma aúkurainaboana (12-karitimaatima) uréire uráitata waayúkama páátákáa yáaqa ôriq umá karáitata 43 Ítu akoqnáá umá tiráiyé: "waayúkama ítima-yimero." téna timá yímikaiye: "maan-ínáárúmá aáwaqa amiyo!" téna tiráiyé.

6

Náátárêtibaqa waayúkama Ítuqtabama yinaaéma umákaraae.

1 mikáké kóurena wenamáápaqa iráitata wení iyápó-annae wenanaaé wakááe. 2 ááqibo Tabaatiráqá aapinaan-náúpáqá wemá aapinaammá kétima-yimitata netuqyaa-káyúkámá ítáawana yáaqa kaitata tirááe: "maan-nákómá náakakenaq maan-áápínáammá matáiyó? nóikaan-itaigoma ámitanaq matáiyó? náaraq umáwaq anón-awaameqa wenayáánapo kémaiyaio? 3 wemá káámûqtaa-naqiye. Máriaani áanikoe. wenábâkon áwíqa Yémiti Yóseti Yúqtaati Tááímonigaraq wáiyé. wenáukoyaama ketáágárqá kémaae." téta weqtábámá áá awááguraawana 4 Ítuma tiráiyé: "Áánûqtuni watáá-wataa-nakon áwíqa máqte-mapapa anómma uwíniye. ááqibo wenamáápaqa wení wáátigogaraqa wenánnágárqá kíkáqa anómma íma kéuwiye." 5 téna mikáqá wemá anón-awaameqa kanaaráqá íma maténa ááqibo pááqya-kari-wayukama ánêkukena yetí karímá atóbamayikaiye. 6 ááqibo waayúkati yíyako íma tágaguraawana yeráwáqá irummá íma ítárapoana Ítuma karáitaiye.

Ítuma wení iyápó-anna-wayukama timáyíkáitata kóuraae.

anaaékaq káqo-kaqo-marupaqa aapinaammá ko kétima-yimiye. 7 wení iyápó-annama títaupake kaayaqá yááyaraitata kaaya-kaaya umá kówana timáyíkaraiye. kuti-áágómmá kanaaráqá waqtuwaigáae téna imaamumá yímikena 8 tiráiyé: "koéqa taíbaq ímáyaaro! paá yáumma mamé kóoro! kamáama unáámmá óqtamma íma mayéra paá kóoro! 9 maqné-áítáúq-ánáámá kanaaráq éra ááqibo kímora kúberai-unaakoqtoma kúberaaro!" téna 10 timá yímikaiye: "móra-naupaqa peréqa mi-márúkáqá maéq mi-nááúpáqá wáero. 11 ááqibo móra-marukaqa waayúkama íma agoyáá umátiketa keráwáqtí watáama íma ítétama mi-márágóni kaitôgomma títaupike ayúmóro. ayúqtuwaiyanama yetí negi-yáqtááqá paá wániye." 12 titata kóureta abarokáqá tirááe: "waayúkao, keráwáqtí kebó-yátáápiké waeráaro!" téta 13 taíbaq-kuti-aagoma waqtukéta netuqyaa-kárrí-wáyúkama matawékaraqa péketa atóbamayikaraae.

Yóáane nommá perái-nákómá náarabi umá pukáimiye.

14 maannááyaba Êrôti anómma yabíkái-nakoma ítaraiye. Ítuni áwíqa anómma utáitana ítaraiye. yaímma-wayukama tirááe: "Yóáane nommá perái-nákómá pukuráipike itó-urena imaamugárágá kéiyé." tewata 15 yaímma-wayukama tirááe: "Íráiyamiye." tewata tébakaqa tirááe: "naayó-kátáá-wátáá-nákáánákómá wemá watáá-wataa-naqa máiyé." tewana 16 Êrôti ítarena tiráiyé: "Yóáanema kemá aqnómmá arákáunana wemá keqnáámmá itó-uráiyé." 17 téna aáqa ítarena aanibo wemá wení waayúkama Yóáaneqtabama naayóbáqá timáyímikaitata uréta Yóáanemma yáqtoqma kaarabútibi ánnáma kútaane. miráipoana Yóáane kaarabúti matáiyé. Êrôtini ábâkoma Píripini ánáakoma Erótiati Êrôti yabitimá moyámmá matáitana minnáyaba 18 Yóáane naayóbáqá tiráiyé: "enábâkoni ánáakoma yabitimá mayáanabo! ímayaa!" 19 miráipoana Erótiatini áyámma itana Yóáanema ikámma puínéna kéiyé. ááqibo íma kanaaráqá ikamíniye. 20 Êrôti Yóáaneqtabama áaqa kégaitana Yóáaneni kateko-ááítábámá ítaraitana aokaq-naré téna ítaripoana Êrôti kawáá umákaraiye. Yóáaneni watáa ítaraimma áaqa kégaitana

amukaráq maqmá kéitaiye. 21 mi táoqa Éróti wení marákárai-kanaayaqa óniqa kauténa wení maqné-wáyúkáyábámá mú mikáq anó-kayukayabama Kááriribake anó-kayukayabama kaumá yímikaitana 22 Erótiatini ayáámûkoma imá yamáyíkaitana Éróti amuqá marakéna tiráiyé: 23 "emá akáinaama ítama timónaao! ítama timónenaqa aménúne. kemá yabikáuna-yataaqtaba tínaqa aúkáapike aráqma mórabaq aménúne." téna tiráiyé: "máqtemma ítama timónenai-yataaqqa aménúne." titana 24 wemá yáubarena anóama ítama aónaraiye: "nóiqtabawaq timiyó ténúnô?" titana 25 ayáámûkoma páátákáá kóena Éróti máipaqa iréna ítama aónena tiráiyé: "Yóáane nommá perái-nákóni aqnómé." titana 26 Éróti arummá ôriq umá kéitana áaqibo namuq-wáyúkátí yúbáq wenáama tiráinapoana íma kaaqaarí téna 27 páátákáá wení kawáá-náqá timá ámikaiye: "aqnómá ko mamé iyo!" téna timákáitana kóurena kaarabútibike aqnómá ko aráqmena 28 táápepi mamé iréna inaarúgómá má ámikaitana inaarúgómá anóamma ámikaiye. 29 miráitata Yóáaneni iyápo-annama ítátuweta iréta aráaq-auma ya matéta máátiq-máatiq-muriapi mó-uqtamakaraae. miráuma Éróti aákaqa makéna Ítuqtabama tiráiyé: "Yóáane pukáipike itó-uraiye." téna tiráiyé.

Ítuma taíbaq-wayukama aáwaqa yímitata narááe.

30 Ítuni iyápo-annama wenôpaqa yauweréta máqteni q aráatababi máqten-aimma timá yímikaataba timá ámikaae. 31 áaqibo taíbaq-wayukama kéyewata Ítuma wení iyápo-annagaraqa aáwaqa íma kanaarác naráámiye. íma narááwana Ítuma iyápo-annama timá yímikaiye: "kenamáataa káqopaqa ayáqtáákaqa ónúntae. keráwáqá aagaq-naagáq téq mikáq aagaínoe." titata 32 nópi-káárébi yenamáa Ítugaraq kaqmáapaqa kóuraae. 33 áaqibo kéowata taíbaq-wayukama yimónareta yeqtábámá itareta máqte-marupake marabí yó-yo umá yetí áqnáabaqa kaqmáapaqa irááe. 34 Ítuma nópi-káárébi marabí kukénama netuqyaa-wáábammá kéyimonena arummá umayíkaraiye. yetí yabi-í-náqá íma máitata tipi-típiraa umá mááwana miráuma yimónarena netuqyaan-áapínáammá kétima-yimiye. 35 aaqá ékitata wení iyápo-annama iréta tirááe: "aaqá kéekibo kaqmáápapoana 36 emá timá yíminata kó éta aáwaqa naa márúpake ko meyámmá máyáaro." téta tewana 37 Ítu tiráiyé: "keráwáqá aáwaqa yímero!" titata yemá ítama aónaraae: "nóinapi aáwaqa meyámmá mayánúnataabiyo? kaayaq-tiyááká-wáyúká aiyayaan-oqtakoma (200-kína) íumaataraiye." tewana 38 Ítuma tiráiyé: "yammá nôraq umá wáiyó? ko aónaaro!" titata aónatuweta timá ámikaae: "morá-tiyaapaq-yamma kaayaq-nóyáákáráq wááe." 39 tewana Ítuma wení iyápo-annama timá yímikaiye: "máqte-kayukama áápêpaakaqa maraq máero téra timá yímero!" titata 40 araamá máqe-uraae. yaímma-wayukama tiyááka-wayuka áiyayaakaraqa (100) maraq mááwata yaímma-wayukama kaayaq-áiyááákáráq tiyáákagaraqa (50) máqe-uraae. 41 mááwana Ítuma móra-tiyaapaq-yakaraq kaayaq-nóyáákáráq maténa wíyôkaqa karáqma káonena amuqá makéna nunamupí "tíkáiye" tiráiyé. tiréna yammá kíqtíraaq umá wení iyápo-annama yímikaitata yemá waayúkama yímikaae. kéqnáammá kaayaq-nóyááqá yáikaaq umá yímikaiye. 42 yakaráq noyáákaraq yímikaitata máqte-kayukama nátuweta yímúqa yaitata 43 wení iyápo-annama yuqáan-aqto-atoma aígma aíqturaawata títaupake kaayaq-únámmá ógiqma aíqturaae. 44 yagaroqtamá naa-káyúkámá títaupake kaayaq-wáyúkámá naikamá tiyááka áiyayaa-kayukama narááe (5,000).

Ítuma non ánanaakaqa náuraiye.

45 natúwáawana Ítuma páátákáá wení iyápo-annama timá yímikaiye: "nópi-káárébi Beqtáirapaqa meran-ábápáq-ágínáupáqá áqnáabaqa kóoro! kemá anaaékaqa yénúne." téna waabá-káyúkámá timá yímikaiye: "kóoro!" téna tiráiyé. 46 timátuwena anuraqá nunamummá mú tiráiyé. 47 enáinobaqa iyápo-anna-wayukama nópi-káárébi nokaayúkóni aúkáapimma mááwana Ítuma wenamáa iyuwéna marabí máqe-uraiye. 48 uwáágoma ôriq umá kéyoraitata wení iyápo-annama nópi-káárébi íma kanaarác kéowana Ítuma yimónarena nokáá-nokaamma non ánanaakaqa yeqtôpaqa kéyena yátamakitata káonaawana 49-50 yáaqa kégaitata ikatíqa kéeta yúyánánóbáqá "waátáe!" tirááe. yurááwana Ítuma páátákáá tiráiyé: "ké kéyune. táaqa ígáino!" téna 51 nópi-káárébi yeté pékaitana uwáágoma yoqmá ánataguraiye. iyápo-annama yáaqa ôriq umákaitata yúyánákó taítawaa kéiyé. 52 yakaq awaaméqá in-ááimmá ikéitaawana yetí yáakoma ummaamá ôriq uráiyé.

Ítuma Kénnétáaretibaqa karímá atóbamayikaraiye.

53 nokaayúkóni meran-ábápáq-ágínáupáqá iréta mararáq Kénnétáaretibaqa yáá amakéta nópi-káárémá ánnáraqa kútaae. 54 nópi-káárébi yáubaraawata waayúkama páátákáá Ítumma káoneta itaraae. 55 itareta máqte-marukaqa uréta karí-wáyúkámá kúkutaaraqa

maréta maméta Ítu máipaqa irááe. 56 máqte-mapaqa Ítuma uréire uráipaqa naa-márúkaqa yópáqá máqtepaqa waayúkama yetí karí-wáyúkámá meyámmá kémayai-marukaqa mamé iréta egaa aéta tirááe: "ayúwénata ení wáqtôraqa karí-wáyúkámá ánekuyoro!" tewata máqtemma ánekuyowana yetí karímá éqyikaitata atóbaguraae.

7

aítaubikoni aapinaammá

1 Péрати-wayukama yaímma aamá aúmakaan-aimma ítaraa-kayukagaraq Yérútáábake iréta Ítunopaqa áíkutaae. 2 yaímma Ítuni iyápó-annama iyáámma íma tete éta aáwaqa kénaawata yimónaraae. 3 ááqibo Péрати-wayukagaraqa máqtemma Ítiráaeo-wayukagaraqa yetí yítaubikoma timáyímikaawata iyáámma íma kateko umá tete étama aáwaqa ínewaomiye. 4 keqnáámmá aáwaqa meyámmá matéta íma tete étama ínewaomiye. yítaubikoma taíbaq aammá aúkai-kataama yímikaawata yemá mirá kéoe. táápeqa tete íyábá nawimmá tete íyábá taawemá tete íyábá kéqokeq-yaqtaaqa tete íyábá miráuma tete kéoe. 5 miráitata Péрати-wayukama aamá aúmatan-aimma yirááti-kayukagaraqa Ítumma ítama aónaraae: "nôraq itata ení iyápó-annama ketáái-títaubikoni aamá íkeiteta iyáá-paigaraqa kénaao?" tewana Ítu yawéqma tiráíye: 6 "Áitáíya keráwáqtábámá áraimma tiráitaq kaaqaari-wáyúkámá mááe. naayóbáqá wemá miráuma agatáíye. Áánúqtu kétiye.

'maa-káyúkámá paá yóyaukake tíwíqa múte kéyauyoe.

yetí yirummá ketôpaqa íma kémaraae.

7 aamá aúmatan-aimma waayúkama ye túyánápiké kétiraatewaq yeráwáqá Áánúqtuni aamá aúmatan-aikaa kéitaae.

miráipoana ketíwíqa múte yawíyawaigoma yíwáqnaa kanaaráq íniye."

téna agatáitata 8 Ítuma tiráíye: "keráwáqá Áánúqtuni aammá aúkai-qtataaqa keráwáqti tinaaépaqa yuwéq wáátigoni maníqá paá yáqtoqme kéoe." téna tiráíye: 9 "keráwáqti maníkóni watáama yáqtoqme kéeta Áánúqtuni watáama yuwéta íkeitaae. 10 naayóbáqá Móteti tiráíye. 'enabommá enanókaraqa kaayoné umá yíwíqa múte yauyuwo! kaqtó umá yábíqyikaa! ááqibo móra-nakoma wenaboqtábámá wenanóqtabama táí-aimma tíanama arááqá ikamínana puíniye.' tiráitaq 11 ááqibo keráwáqá kétee. 'móra-nakoma wenaboqtábábi wenanóqtabama timá-yimena 'kemá íma kanaaráq timénúne. timúna-yataaqa tíwaqnaa-yaqtaaqa kóbaanie. Íbaru-aipi kóbaani wenáaimma mirá wáíye Áánúqtunnae.' mirá ténama 12 aboámmá íma yíwáqnaa íniye. 13 keráwáqá Áánúqtuni watáama kéyuweq keráwáqti aamá aúmakaan-aikaraq kéyuwaae. maami wáí-qtátááriqa taíbaqa kéoe." téna tiráíye.

waayúkama táíq umá aamá kárate-qtataaqa

14 Ítuma waabámmá wenôpaqa yááyarena timá yímikena tiráíye: "ítáaro! 15 máqte-qtataaqa arunóbáqá kóinama íma kanaaráq táíq éna ááqibo arunóbáké yáubatuwena yáwína-yataakoma minnáma táíq kéíye. 16 taáqa wáinaaqa ítáaro!" tiréna 17 waabá-káyúkáyópake kóurena naaúpaqa pékaitata wení iyápó-annama ítama aónaraae: "maa-kátáágón áaimma nóinabiyo?" tewana yawéqma tiráíye: 18 "tébakaq íma itáane umá íyaq keráwáqá ítaraao? 19 ááqibo máqtemma kégumibo paá áyapi kégumena miráipoana ayábopike kéyutugiye." miráuma Ítuma tiráíye: "máqtemma naí-yáqtááqá kanaaráq nánoe." 20 móragaraqa tiráíye: "arunóbáké yáubagurai-qtataaqa waayúkama táíq umá kéyiraatiye. 21 aúpáq arunóbáké táí-auyanamma iténa kebó-yátáákáriq kéena moyámmá kémayena waayúkama kéikamena 22 aaramá moyámmá yabitimmá kémayena aúrananna káena taíbaq-kumiq-yaqtaaqa wáitana kaaqaari kétena negígómá kéena kéwakarena áwíqa yama aráápena táí-weganokanoqa kéen 23 maami-kútí-yátáákómá waayúkagoni arunóbáké kéyaubena waayúkama táíq umá káraatiye." téna tiráíye.

aaragóni arupi itaígómá

24 Ítuma kóurena Tááya-marukaqa iréna móra-naupaqa pékena wemá máitata yemá aónaiyaba íkákaiye. ááqibo aúpáqá íma kanaaráq máqe-uraiye. 25 móra-inikoni ayáámûkoma kuti-áágógáráqá máitana min anóama Ítuqtabama ítarena páátákáá wenôpaqa iréna Ítuni aítaupi aípaq aguráíye. 26 min-ínikómá íma naaóq-inimibo wemá Pinítia Tíríabake iréna mibáqá wenanóama marákáraitana mibáké iréna Ítuqtabama egaa aráíye: "ketiyáámûkoni arupiké kuti-áágómá waqtuwaa!" titana Ítuma tiráíye: 27 "ááqibo áqnáabaqa naaópaq-iyapogotaa aáwaqa yímiketae. iyápógoni aáwaqa mamá iyákómá amíyábá minnáma íma íráqô-qtataaqiye." téna tiráíye min-ínikómá tiráíye: 28 "téna. ááqibo iyán aráaqa yaare-aménáápáqá maéta iyápógoni aáwaqa araaqtáma ábúpuma kénaae." titana 29 Ítuma tiráíye: "kateko-áímmá tiráánaabona kuti-áágómá enayáámûkoni

arupiké yáubagina ení naaópaqa kóaa!" titana 30 wení naaópaqa kóurena ayáámûkoma aónaraitana wemá waí-yááréráqá kanaarâq máitana kuti-áágómá arupiké yáubama ánatama kóuraiye.

Îtuma aíbôq-nakoma atóbamakaraiye.

31 Îtuma Tááya-marupake Tááíranabaqa kóurena Tááíranabake Kááiriri-nokaayukaqa iréna Tekááporitipake tiyááka-marupakene iráíye. 32 iráitata tébakaq-wayukama aíbôq-naqa awíqme Îtunopaqa irááwana wemá aamá íkéitena íma arupú umá kétitata egaamá arááe: "ayáánapo ánékuinanama atóbamakaniye." tewana 33 Îtuma wegáráqá waabápike áwíqme kóurena ayáán-amama min-aíbôq-nákóní áárarapi makéna wiráátima wikéna amáábîraq ánékukena 34 wiyôkaqa aónarena karagikáráqá yumákáraiye: "yarótáyakao!" wemá Áárámê-aipike tiréna "íbaqta" tiráíye. min-áikón áaimma aáqa yarótáyakao. 35 tiráitana páátákáá min-nákóní ááraramma yarótáguraitana óyauqa oyaaq uráitana wemá aamá kanaarâq kétéiye. 36 miráitana Îtuma akoqnáá umá timá yímikaiye: "atóbamakaiqtabama ítima-yimero!" titata máqtemma abarokáqá anókaqa timá yímikaiye. timá yímikaitata 37 máqte-kayukama itáawanama yáaqa karáíye. yáaqa ôriq umá karáitata tirááe: "wemá máqte-qtataaqa katekoîq kéíye. aíbôqnaaboq-nakoma timá ámikaitana aamá kéitena kanaarâq kétéiye." téta tirááe.

8

Îtuma móragaraqa taíbaq-wayukama aáwaqa yímikaitata narááe.

1 pááqyamma anaaékaqa káqomma waabámmá anómma áíkutaee. áíkutaawana yetí aáwaqa ánataguraitana Îtuma wení iyápó-annama yááyarena tiráíye: 2 "maa-káyúkáyábámá tirummá kéumayikaunaboata ketê kaumo-yúpáámá máqce-ureta aáwaqa íkénaaawaqa 3 kemá timá yíménatama naaópaqa! kóétama ayáqtáákaqa kéyepoqa aáwaqa íma yíménatama yúnááímmá ínóe." titata 4 wení iyápó-annama tirááe: "kááyûq-mapaqibo taíbaq waqmé o-káyúkámá náakakena miráuma-aawaqa taíbaq mamá yiménúnataabiyo?" tewana 5 Îtu tiráíye: "ení yammá nôraq-umabiyo?" titata "abapaké kaayaré." téta yawwéqma 6 tewana Îtuma "maraq máaro!" timá yímituwena mi-qtámmá abapaké kaayaqá maténa nunamupí Áánûqtuqtabama amuqá makéna "tíkáiye" tiréna kíqtíraaqa uréna wení iyápó-annama yímikaitata waabámmá yímikaae. 7 keqnáámmá noyááqa yakaráqá maténa nunamupí "tíkáiye" tiréna iyápó-annama yímikena timá yímikaiye: "yímero!" titata yímikaae. yímikaawata 8 máqtemma nátúwáawana yímûqa yaráíye. taíbaq-wayukama títaupake kaayaq-wáyúká-áiyáyáámmá (4,000) nátúwáawata 9 iyápó-annama ábûpuma araaqtáma abapaké kaayaq-únápi aîqturaawana Îtuma timá yímikaiye: "naaópaqa kóoro!" 10 timátuwena nópi-káárébi iyápó-annagaraqa péketa Táámánûtaa-marupaqa kóuraae.

Pérati-wayukama awaaméq-yátááqtábá ítama aónaraae.

11 tébakaqa Pérati-wayukama utéta aagaren áimma kététa ítama aóna-aona urááe: "wíyôkakena-awaameqa tiráátiyo!" tewana 12 Îtuma karagíqa kéyena tiráíye: "nôraq itata íbêq-wayukama aati-aatimá 'awaaméqá timiyo!' kéteo? ké kétune awaaméqá íma yiráátéq íyimenune." téna 13 yeqtôpake yiyuwé kóurena nópi-káárébi móragaraqa pékena yanaapâq agínááúpáqá kóuraiye.

Pérati-wayukagaraq Érótni yammá itoraí-yáqtááqá

14-15 Îtuni iyápó-annama aáwaqa yiwikáqtuweta yewana kímora-yamma nópi-káárébi wáqe-uraitana Îtu tiráíye: "keráwáqá Pérati-waayukati yammá itoraí-yátáákáraq Érótni yammá itoraí-yáqtááqtábámá aónama kawáá oro!" titata 16 minnáyaba watáá-wataa yé-íyáá tirááe: "nôraq itanáq mirá kétéiyo? yammá íma wáitana mirá kétéiye." tewana Îtu yetí watáayabama ítarena 17 tiráíye: "nôraq itaráq yammá íma wáiqtabama watáá-wataa kéteo? íyaq ítaraao? póraanabono? aíbôqnaaboq kéoo? 18 túramma wáimma íyaq káonaao? tááraramma wáimma íyaq kéitaa? íyaq taákaqa makááo? 19 kemá móra-tiyaapaq-yamma taíbaq-waayukama kíqtí-giti umáyikaraupo nôraq umá unáápímmá tébakaq aqtó-ááwáqá aíturaao?" titata "títaupake kaayaré." téta yawwéqma tirááe: 20 "ááqibo abapaké kaayaq-yámmá kíqtí-giti umáyikaraunata nôraq umá unáápi abûpuma aîqturaao?" titata "títaupake kaayaré." téta yawwéqma tirááe. tewana 21 Îtuma ítama yimónaraiye: "paá íyaq arútama ítaraanabiyo?" téna tiráíye.

Îtuma aúramma karopágurai-nakoma Béqtáirabaqa atóbamakaiye.

22 Béqtáirabaqa irááwata mikáqá tébakaq-wayukama aúramma karopágurai-nakoma áwíqme Îtunopaqa iréta egaa arááe: "emá ánekuinanama atóbamakaniye." téwana 23

Îtuma ayáakaqa yáqtoqma yabitimá márûpake áwîqme kóurena aúrapi wiráátima wíqmakéna ayáánaipo ánêkukena ítama aónaraiye: "ára káonaano?" titana 24 min-nákómá káonena tiráiyé: "kemá waayúkama yaaráá umá uréire kéowaq káonaune." titana 25 Îtuma móragaraqa aúrikaqa ayáámma makáitana íbêqa min-nákómá akoqnáá umá aónaraitana aúramma atóbamakarainana máqte-qtataaqa káonaitama 26 Îtuma timá ámikaiye: "ení naaópaqa kóé! mi-márúpáké yéna márûpaqa móragaraqa íma yauweré iyo!" téna tiráiyé.

Pítaa Îtuni áaimma abarokáq kétiye.

27 ááqibo Îtuma wení iyápó-annagaraqa Tétaría Píripai-marupaqa kégoweta Îtuma ítama yimónaraiye: "timá tíméro! waayúkama keqtábámá nóinae kéteo! náawabuno?" titata yauwéqma tirááe: 28 "yaímma kétee emá Yóáane nommá pérakarai-nakoe kétéwata yaímma emá Iráiya máane téta kétee. tébakaqa emá Áánûqtuni watáá-wataa-nakomone kétee." tewana Îtuma ítama yimónaraiye: 29 "keráwáqá nóine kéteo? náawabuno?" titana Pítaa yauwéqma tiráiyé: "emá Áánûqtuni aúyánámmá Metáiya máane." titana 30 Îtu timá yímikaiye: "keqtábámá waayúkama ítima-yimero!" téna tiráiyé.

Îtuma wemá aíqa iyábágáráq wemá puínitabagaraq timá yímikaiye.

31 Îtuma mirá-timatuwena wení iyápó-annama miráuma keyiraatena timá yímikaiye: "ké Waayúka-Araaqa máune. taíbaq-yataaqtabama tíqa íniye. ketáái anó-kayukama uyátáráa-monoq-wayukagaraqa aapinaa-káyúkágáráqá anaaéma umátiketa tókamiyaqa pukónúne. púyónana kaumo-yúpáámá ánataginana tiwáutinaqa paá mánune." 32 miráuma abarokáq titana Pítaa ítátuwena Îtumma áwîqme nékaqa mó áá awáágitana 33 ááqibo Îtu wení iyápó-annama yimónarena Pítaamma áá awááguraiye: "emá webó-náqá máane. ketinaaépaq yáwaa! enaúyánámmá paá waayúkagoni aúyánámiye. íma Áánûqtuni aúyánámíbo!" 34 timátuwena wemá wení iyápó-annama waabákáráqá wenôpaqa yááyaraiye. yááyarena timá yímikaiye: "ááqibo móra-nakoma akáinana tinaaépaqa yínénama wemá wení akáígómá awikátuwena yuwáino! wenáuma mamé uwí-yátááqtábá keyuwenawaq wení máárípuma múte kémayena tinaaé mamé yíno! 35 móra-nakoma paá mánaae ténama wení paá mái-yataaqa aúyoraniye. ááqibo móra-nakoma keqtábámá puyéna ketí átê-wataayabama puyénama wení paá mái-yataaqa mayániye. 36 ááqibo móra-nakoma máqtemma mararáq wái-qtataaqa matokáinanama wení paá mái-yataaqa aúyokinanama nôraq ínyô? 37 nóinaipo wení paá mái-yataaqa móragaraqa meyaníq ínyô? 38 ketí watáayabama íbêqa kebó-yúpááráqá keqtábá agaemá ínaqa ké Waayúka-Araaqa maéqa weqtábámá kemá yéna-taoqa ketiboní tágagi-yataakaraqa wení aokaq-káqtó-wáyúkágáráq yéqa mikáq kemá tigaemá umákanune." téna Îtuma

9

1 tiráiyé: "taákaqa máráaro! tébakaqa maakáq itó-uma paá máa-kayukama íma puíyana Áánûtuma kawáá kéi-kanaama akoqnáágaraqa yínata aónéta puínoe." téna Îtuma tiráiyé.

Îtuma káqowaraa aúkéna tágaguraiye.

2 abapaké móra-wagaama pukitana Îtuma Pítaagaraqa Yêmitigaraqa Yóáanekaraqa yíwîqmena anón-anuraqa utéta yenamáa máneta urááe. mikáqá Îtumma káonaawana wemá káqowaraa aúkitata 3 wení unáákáqtóma waéqma tágagurena mú mikákáá wayámmá aúkitataa waayúkama tete umátúwáakakaatati íma miráuma wayákayana umá tágagine iné. 4 mirá umátuweta Iráiya Mótetigaraqa Ítugaraqa watáá-wataa kétéwata yimónaraawana 5 Pítaa tiráiyé: "yirááti-nako, maakáq mánunataama iráqôniq kénataa kaumo-námmá taróq onúnataama mórama ennáé. mórama Mótetinnæ. mórama Iráiyanna taróq onúnatae." titana 6 yáaqa karáitata Pítaa tínin-aimma íma ítaraiipoana mirá-tiraiye. 7 ááqibo konnámá kukéna yemmá yawááq uráitana aagómá konnánóbáké tiráiyé: "tíkái-ketaanikoma máiyé. máinaraq wenáama ítáaro!" 8 yemá yúrapike abáá uréta Îtuma wenamáa aónaraae. 9 anuraké kukáawana Îtuma timá yímikaiye: "káqo-kayukama aónaraawaigoqtabama ítima-yimero! ááqibo kemá Waayúka-Araaqa pukuráipike awaútinana itoínaqa mikáq kanaaráq timá yimero!" titata 10 wenáama ítareta kaqtó uréta ááqibo maannáyaba watáá-wataa tirááe: "pukuráipike awaúturaigoma nóin-aainabiyo!" téta 11 Îtumma ítama aónaraae: "aapinaa-káyúkámá kétee 'Iráiya áqnáabaqa yíniye.' nôraq itatáq mirá kéteo!" titana 12 Îtuma yauwéqma tiráiyé: "Iráiya áqnáabaqa kéyena máqte-qtataaqa yokaa-yokaa kéiyé. ááqibo nôraq itana Waayúka-Araaqtabama Áánûqtuni agamatán-áipí mirá kétiyo? 'wemá anón-aiqa mayáinatama waayúkama wemmá ayúqma ánatainoe.' 13 titaqá kemá kétima-timune. Iráiya wágáábaqa iráinapoata waayúkama weqtábámá Áánuqtuni agamatán-áipí tiráiniq uréta máqte-qtataariq ónaae yíkái-qtataariq wekáq urááe." téna Îtuma tiráiyé.

Îtuma kuti-áágógáraq-iyápómá atóbamakaiye.

14 kukéta tébakaq iyápó-annaraqa irááwata anómma waabá-káyúkámá yeqtôpaqa áíkutaawata yimónaraae. aapinaa-káyúkámá Îtuni iyápó-annagaraqa aagaren áimma kétewata 15 waabámmá Îtumma káoneta iyánáaq umáreta uyaaté uréta agoyáá umákaraae. 16 Îtu wení iyápó-annama ítama yimónaraiye: "nóiqtabama yegáráqá aagaren áimma kéteo?" titana 17 waabápíké móra-nakoma tiráiyé: "yirááti-nako, ketáanikoma enôpaqa áwíqme uráunana wení arupi kuti-áágómá máitana aamá íketitana 18 kuti-áágómá yáqtoqma marabí kéyuwaitana wemá áwaayaamma agíkiqa kéitana óyaukaqa agaregómá ôriq kétena arááteru-teru kéiyé. kemá ení iyápó-annama ítama aónaraune. 'kuti-áágómá arupiké waqtuwánô téq itáunata kanaarácq íma waqtukááe.' " titana 19 Îtu tiráiyé: "íma itáa-araakotaama mááe. nôraq umá yupaawaq keráwáqtê mánuno? keráwáqtí íitai-yataakoma tíbô kégaitaqa nôraq umá yupaawaq miráuma ónúnô? iyápóma áwíqme kekáqá yero!" titana 20 iyápóma áwíqme irááwana Îtuma máitana kuti-áágómá wemmá aónarena iyápóma yáqtoqma marabí yukáitana aúgoma kaipú-kaapu uráitana óyaukake agaremá arááteru-teru uráiyé. 21 Îtu wenaboámmá ítama aónaraiye: "nôraq umá yupaawaq wegáráqá máqe-uraiyo?" titana aboámá yauwéqma tiráiyé: "pááqyan-iyapoma máikakene. 22 taíbaq-kanaama irabí yukéna nopí yukéna arááqa ikámita ááqibo emá arummá umátikaao! emá kanaarácq énnaraq tíwáqnaa uwo!" titana 23 Îtu tiráiyé: "náawabi keqtábá arupi ítama aruténama máqte-qtataaqa kanaarácq íniye." titana 24 aboámá ibiqá yaréna tiráiyé: "kemá tirupi kéitaupo ketí itaígómá pááqyamma itaígóqtábámá tíwáqnaa uwo!" titana 25 Îtuma waabámmá yimónaraitata ya áíkutaawana kuti-áágóqtábámá abarokáqá akoqnáá umá tiráiyé: "aíbôqnaaboq kuti-áágó, kemá timá ámenaa iyápógoni arunóbáké yaúbagaao! yaúbarema móragaraqa arunóbáq íperaao!" titana 26 wááqa yumátuwena iyápóma marabí yukáitana aúgoma kaipú-kaapu uráitana yaúbaguraiye. yaúbaraitana iyápóma pukurénaraa máqe-uraitata waayúkama tirááe: "pukuráiyé!" tewana 27 Îtuma ayáámma yáqtoqma awaútitana itó-uraiye. 28 Îtuma naaúpaqa pékuraitata wení iyápó-annama aúpáq ítama aónaraae: "nôraq itatáá ketáámá íma kanaarácq waqtukáunataabiyo?" tewana 29 tiráiyé: "nunamunápó maa-wáín-áágómá kanaarácq waqtuwáinoe. káqo-qtataaqnapo kanaarácq waqtuwáinoe." téna Îtuma tiráiyé.

Îtuma móragaraqa wení pukígóqtábámá tiráiyé.

30 mikáké kóureta Kááriribaqa kégowata waayúkama itánéowana Îtuma itaíyábá íkakaipoana wení iyápó-annama kétima-yimena tiráiyé: 31 "Waayúka-Araaqa yáqtoqma áwíqma yimíyatama ikamíyana puyéna kaumo-yúpáámá ánataginana itó-íniye." titana 32 wemá tin-áikón áaimma íma ítareta ikaqtíq uréta ítama íma aónaraae.

náawa mú mikákáá anó-nakoma máiyó?

33 Kápéranabaqa iréta naaúpaqa maéta máawana Îtuma ítama yimónaraiye: "nóiqtabama aakaqá uréire uréta watáá-wataa tirááo?" titana 34 timá abarokáqá íma tirááe. aakaqá uréire umá maéta yemá aagaren áimma tiráápoata náawabi áqnáaenariq iyábá aagaren áimma tiréta timá abarokáqá íma tirááwana 35 Îtuma maraq maéna títaupake kaayaq-iyápó-ánnágómá yááyarena tiráiyé: "ítáaro! áqnáabatata akáina-nakoma aqtóbáq máino! máqtekoni maqnémá auráino!" tiréna 36 iyápóma áwíqma yetúbáqá ákarena áyabaa uréna tiráiyé: 37 "móra-nakoma kebóana maaráá-iyápómá yabírakenaraa kemmá yabítikane íniye. yabítikanenaraa kenamá íma yabítikanibo timátíkarai-naqa yabírakane íniye." téna tiráiyé.

namurommá íma maénama aanábómá máiyé.

38 Yóáane Îtumma timá ámikaiye: "yirááti-nako, móra-nakoma enáwíqa tiráinapoana kuti-áágómá waqtukáitataa ketáámá aónaretaa timá ámikaunatae 'éqaaol' ímira-uwol' tirétaa ení iyápó-annabike íma ketáátê íma máitataboataa mirá-tiraunatae." tewana 39 Îtu tiráiyé: "ímira timá áméro! 'éqaaol' ítero! ááqibo ketíwíqqa yánninapoana akoqnáá-yataaqa umá inéna min-nákómá keqtábámá táí-aimma íma kanaarácq tíniye. 40 ááqibo íma namuroíq kéumatikenataama wemá aanábó máena íniye. 41 ááqibo keráwáqá Îtu Káríqtoni iyápóma máapoana móra-nakoma keqtababóana pááqya-qtataaqa miráumaraa nommá nawááena timénama wení íráqô-qtakaakoni anónnamma mayániye." téna tiráiyé.

Îtun anaáé waraí-yátááqá mamá táitawaa kéiyé.

42 Îtu tiráiyé: "móra-nakoma ketáama ítarain-iyapoma kaaqaari-ááímmá aráátínanama min-iyápógómá ketáama yuwáinanama anón-oqtamma kaaqaari-nákóni ánúwarakaqa atáá-ataa umá nopí óqtakaraqa yuwáiyana pékena nommá nawíkama pukínanama minná kateko umá íni ááqibo iyápóma tinaaépaqa yuwáné ínanama mú mikákáá táígoma íniye.

43 ááqibo tiyáákoma táigo-qtataariqo kéinaqa keráwáqá tinaaépaq yuwáneqa tiyáámma aráráaro! áánibo kímora-ayaakaraqa mú mikákáá íráqômma keráwáqá tágagurai-marukaqa wínóe. kaayaq-áyaákáráqá márú mikákáá táigoma keráwáqá puí-márúkáqá 44 irabí wínóe. 45-46 ááqibo áitaukoma táí-apima áwíqmena kéwinaama tinaaépaq yuwáneqa títuqa aráráaro! kímora-aitaukaraqa mú mikákáá íráqômma tágaruraipaqa yínéqa kaayaq-áitáúkáráqá márú mikákáá táigoma ína puíbáqá wínóe. 47 ááqibo túrakoma kúmiq-yataariqo kéinaqa tinaaépaq yuwáneqa túramma kubíqtúwáaro! Áánúqtuni kurubáqá kímora-aurakaraqa mú mikákáá íráqômma yínéqa kaayaq-áurákáráqá márú mikákáá táigoma ínaq puíbáqá irabí wínóe. 48 puí-márúkáqá marikómá íma ánatánana írágómá íma kama ánataniye. 49 úmá irabí agatuwáinana anaaékaq yaímma íráqô-qtataaqa paá wániye. mórai q umá ketáá maqmá aóna-aona onanatáá yaímma íráqô-qtataaqa paá wániye. 50 ááqibo úmá ikaaq kétena aáwakaraqa átê kéinana ááqibo ikaaq íma tíanama nóinapo móragaraqa átê íniyô? miráuma tirupí umá-úráá-qtátááqá wáinaqa máqte-kayukagaraqa aarawaamá paá máaro!" téna tiráiyé.

10

ánáakoma ayuwaíyábámá Ítuma timá yímikaiye.

1 mibáqá kóurena Yúria-marupaqa kóurena Yótaa-nomma atamá kóuraitata waabámma móragaraqa áikutaawana wemá keqnáámma aapinaamma timá yímikaitata 2 tébakaq Pérati-wayukama wenôpaqa iréta yoqmá aónaneta ítama aónaraae: "ketáái monoq wataábi yaaguyabí-áipí awaakómá wenánáakoma kanaarác ayuwániyô?" tewana 3 Ítu ítama aónarena tiráiyé: "Móteti nóineq timá tímikaiyo?" titata 4 yé tiráae: "Móteti tiráiyé. 'akáinama awaakómá ayúkai-kanaamma agayéná ánáakoma kanaarác ayuwániye.'" tewana 5 Ítu tiráiyé: "kaúbíq uráápoana Móteti miráuma timá tímikena agatáitana 6 áqnáabaqa Áánúqtu ímira-uraiye. Áánúqtu áqnáabaqa awaakógáráqá ánáakogaraqa tarôq uráiyé. 7 ááqibo waagómá anóama aboámá iyuwéna ánáakote iyikááyata kónanaratama 8 mi-káyákómá kímora-auma auráyóye. kaayakómá íma paá maéta kímoragoma aúgemma mániye. 9 ááqibo Áánúqtu mi-móraráq makáinata waayúkama íma yataínoe." titata 10 naaúpaqa wení iyápó-annama maannáyaba ítama aónaraawana 11 wemá tiráiyé: "ánáakoma ayúwái-nakoma káqon-inimma mayánénama wemá morímá yamákárena moyámma mayéna ánáakoma agaemá amíniye. 12 keqnáámma awaakó ayúkain-inimma wemá káqokanokoma mayánénama wemá morímá yamákárena moyámma kémayaiye." téna tiráiyé.

Ítuma pááqya-noiyaporawaqa atimuqá timá yíkaraiye.

13 ááqibo pááqya-noiyaporawaqa yiwíqme Ítunopaqa ánekuku ikáae téta irááwata Ítuni iyápó-annama áá yiwááguraawana 14 Ítuma aónaimma áyámma uráitana tiráiyé: "paá máaro! iyápóma ketôpaqa kanaarác kéyee. áá íma yiwáágoro! Áánúqtuma kawáá kái-marúqa miráráá umá iyápógoni márúqa wáiyé. 15 túwááyakaq máráaro! Áánúqtuni watáama iyápóraa umá arupi kéitai-nakoma Áánúqtuma kawáá kái-marúqa kóiniye. miráumaraa íkéitenama íma kóine iné." téna 16 iyápóma yirákana íyóbaruqma uréire kéena tiráiyé: "eqtábámá íráqôniq umákaniye." mirá téna íráqôn-aimma timá yíkaraiye. atimuqá ámikaiye.

anó-nakoma

17 kégoitana móra-nakoma uyááténa Ítunopaqa marabí araayutaúmá aténa ítama aónaraaiye: "íráqô-yiraati-nako, nóin-iraqo-qtataariraq éraq kemá íma ánatagena tágagigoma mayánáaq únabiyo?" titana 18 Ítu tiráiyé: "nôraq itaa keqtábámá íráqône tiráano? kímora-iraqokoma máena Áánúqtu wenamá íráqômma máena kéiyé. 19 emá máqtemma yaaguyabí-áímma ítaraane. aaram moyámma morímá yamákaanabo! íyamakaa! waayúka ikámma puyónabo! íkamuwo! moyámma mayáanabo! ímayaa! kaaqaari-áímma ténabo! ítiyo! wakaránabo! íwakaraao! aboámá anóagaraqa kaayonéma umá yiwíqa múte yaayuwo. kaqtó umá yabíqyikaa!" titana 20 anó-nako tiráiyé: "yirááti-nako, maa yaaguyabí-yátááqá máqtemma iyápó máqe uráuna-kanaarake íbêkaraqa kaqtó kéune." titana 21 Ítu aónaraitana wenaúyánámma wenôpaqa kóuraitana tiráiyé: "kímora-yataaqa íarutaiye. ení máqte-qtataaqa oótamma íma wái-kayukama yimiyo. yiméma Áánúqtugaraq ení oótamma taíbaqa anómma aurániye. yímituwe tinaaépaq iyo!" titana 22 mi-kátááyábá arummá ôriq uráitana wení oótamma taíbaq wáinapoana karagíqá yumáena kóuraiye. 23 kóuraitana Ítuma karáqme uré karáqme iré kéena wení iyápó-annama timá yímikaiye: "anó-nakoma taíbaq oótamma makáina-nakoma Áánúqtuni-marupaqa umaagáráq kóiniye." titata 24 iyápó-annama wení watáayatabama yáaqa karáitana Ítuma móragaraqa tiráiyé: 25 "oótiraa-kakoma (káámo) waigóni-aapi péránéna inikáámá oóta-

nakoma Áánûqtuni márûpaq uínénama kamáa ániye." titana 26 yáaqa ôriq kégaitata tiráae: "náawa kanaarâq perániyô?" tewana 27 Ítuma karâqma káonena tiráiy: "ááqibo umaa-yátááqâ waayúkama íma kanaarâqâ ínana Áánûqtu kanaarâq íniye." titana 28 Pítâa tiráiy: "ketáámâ máqte-qtataaqa yukétaa enanaaépaqa kéyunatae." titana 29 tiráiy: "ááqibo kétima-timune ááqibo keqtábámâ maan átê-wataayabama móra-nakoma naaópaqa yuwánénama awaaómâ ábâkogaraqa yuwánénama anaanoámâ aúkogaraqa yuwánénama aboámâ anóagaraqa yuwánénama áanikoma ayáámúkogaraqa yuwánénama yókárâq yuqmâ ánatatuwenama 30 móragaraq-moragaraqa mayániye. taíbaq mayánéna íbêq-kanaama naammâ taíbaq mayéna awaaútáama ábâkotaagaraqa taíbaq mayéna anaanoútáama aúkoutaagaraqa taíbaq mayéna anóautaama taíbaq mayánéna aíkaraqa mayániye. mayéna anaáeka-kanaama íma ánatagena tágagigoma mayániye. 31 íbêq-anokayukama maqnémâ ínana íbêq-maqne-wayukama uyátaneta yínóe." téna Ítuma tiráiy.

Ítuma móragaraqa wení puíyábámâ tiráiy.

32 aapaqâ máeta Yúrútaárebaq kégowana Ítuma áqnáabaqa kégoitana wení iyápó-annama yáaqa kégaitata wenanaaépaqa kégowata tébakaq-wayukama yinaaépaqa kéyewana yáaqa ôriq umâ karáiy. Ítuma móragaraqa wení iyápó-annama wenôpaqa yáarena máqtemma yínê-qtataaqa timâ yímikaiye: 33 "aónaaro! Yérútaárebaqa kéuyonatama mikáqâ monoq-wáyúkámâ aapina-káyúkágárâqâ Waayúka-Araaqa yáqtoqma ánnâma aminéta aa íitai-wayukama yimiyata 34 weqtábámâ makatéta wiráati wekáqâ wituwéta ikamíq-ikamíq umâ ikamíyana puyéna kaumo-yúpáámâ ánataginana itó-uma paá mániye." téna tiráiy.

Yémityaa Yóáaneti ítama aónaigoma

35 Yémiti Yóáanegaraqa Yéberen áanikoma wenôpaqa iréta ítama aónaraaye: "yiráati-nako, móra-yataaqa ítama aónayaa kekárátâ mirá-umatikanono?" téyana tiráiy: 36 "tikái-yátááqâ nôraq umátikanuno?" titata 37 tiráiy: "emâ ení tágagi-marupaqa yénaka kerátámâ enaukápâqâ maraq máyaakae. meran-áúkâpâqâ maan-aukapaqa anó-kayukati yibíqtátárâq maraq máyaakae." teyana 38 tiráiy: "ítama aónáaya-qtataaqa kenákámâ íma ítaraaye. kemâ naúna-yataaqa kanaarâq náyóyô? kemâ peraúna-yataaqa peráyóyô?" titata 39 tiráiy: "kanaarâqâ mirá-oyuye." téyana tiráiy: "keqnáammâ kinnamo naúna-yataaqa náyóye. kinnamo peraúna-yataaqa peráyóye. 40 ááqibo ketukâpâqâ kemâ íma kanaarâqâ 'maraq máekao!' tenúne. Áánuqtu wenamá maannáyaba tíniye." titata 41 tébakaq iyápó-anna-wayukama ítaraawana Yémityabama Yóáaneqtabama íyamma uráitata 42 Ítu yááyarena tiráiy: "aa íitai-wayukagoni áaimma keráwâqâ ítaraae. yetí uyátárai-kayukama kawáá-wáyúkágárâqâ náapaakaraqa imaamugárâq-áimmâ kétepoaq 43 keráwâqâ ímira-inoe. uyátaiyaba kákainanama tébakaqa yíwâqnaa íno! 44 mú mikákâá áqnáemma mánae téna kákainanama máqtekoni maqnémâ maíno! 45 Waayúka-Araaqa wemmâ áwâqnaa íyábâ íma kukáibo máqtekoma yíwâqnaa umâ wenamááriq uyéna yauwéqma meyánîq inéna kukáiy." téna tiráiy.

Ítuma Páátáméati aúramma karopágurai-naqa atóbamakaraiye.

46 Yérikobaqa irááwana Ítuma wení iyápó-annagaraqa anó-kaabakaraqa Yérikobake kégowana móra aúra karopágurai-naqa Páátáméati Timéyati áanikoma pari-páriakoni áwábaqa maéna óqtataba inaa-inaa kétitana 47 Náátárêtibake Ítuma kéyataitana ítarena akoqnâá umâ ááyama tiráiy: "Ítu! Tébitini áanikoo! keqtábámâ arummâ umátikaa!" titana 48 taíbaq-wayukama áá awáágureta "páátí máao!" kétéwana mú mikákâá akoqnâá umâ tiráiy: "Tébitini áanikoo! arummâ umátikaa!" titana 49 Ítuma paá máena tiráiy: "ááyaaro!" titata aúra karopágurai-nakoma ááyareta tiráae: "áaqa ígáino! kááyaina itóaa!" tewana 50 unáákâqtôma ámuraake kabe-kabe umâ káyutuwena itó-uma Ítunopaqa iráitana 51 Ítuma ítama aónariye: "akaígómâ nôraq umâ umákanuno?" titana tiráiy: "tikái-tiraati-nako! keqnáammâ túrama aónanaare." titana 52 "kóaa!" téna tiráiy: "enarupi ítaraiwaigoma atóbamakaraiye." titana páátákâá kanaarâq káonena Ítuni anaáepaqa pari-páriakaqa kóuraiye.

11

Ítuma Yérútaárebaqa pékaitata kaayonémâ uráae.

1 ááqibo Yérútaárebaq waaqókâqâ iréta Óribêti-anuraqa Béqtápégibaqa Béqtanibaqa irááwana Ítuma kaayaq-iyápó-ánnâ-wáyúkáyátábámâ timâ yímikaiye: 2 "kenákámâ mí-márúpâqâ kóokao! uréka oóti-araaqa aónéka waayúkama íma ayááqme uréire uráiyamma min-arááqâ ayúqma áwîqme yekaa! 3 ááqibo móra-waigoma aónéna 'nôraq kéoyo?' tínakama mirá-tima-amekao. uyátárai-nakoma kákaipoana páátákâá yauwéqma uwayu

amíniye." titata 4 yenákámá kóureta oóti-araaqa abarokáqá ánnáraqa aónareta káyuboyata 5 tébakaq-wayukama ítama yimónaraae: "nôraq kéoyo? nôraq itaka min-árááqá káyuboyo?" tewata 6 Ítuma timá yímikain-aimma yauwéqma timá abarokáqá tirááyata "kanaarapaq íye" tirááe. 7 oóti-araaqa Ítunopaqa áwíqme iréta yetí unáákáqtôma oóti-araaq-amuraaqa akéta Ítuma ámûraaqa kéuyataitata 8 tébakaq-wayukama unáákáqtôma aakaqá ákaraamma mú mikákáá anómma yabíkái-naqa kéitata mirá éwaoniq umá mirá-uraae. tébakaqa yaayamamá ánagaraqa akáteta aakaqá ákaraawana wemá yínítaba mirá-umakaraae. 9 ááqibo aakaqá áqnáabaq o-káyúkágárq anaaé ye-káyúkágárq kabámareta tirááe: "atóbatikai-naqa otáána yi-nákóqtábámá anón-uyatarai-nakon áwíkaq kéyenana Áánûqtu amuqá kémarakaiye. 10 Tébiti ketibotáámá wení kawáá kéi-maruqa uyátarai-nakon áwíkaq wení yabi-í-yátááqá Áánûqtuo, wemmá íraqóniq umákao! ya-matiyuwaa!" mirá-timatuwaawana 11 Ítuma Yérútáárebaq utáíye. anó-monoq-naupaqa pékena karáqme uré karáqme iré kéena máqte-qtataaqa aónaimanibo aa ékitana yáubama Béqtanibaqa wení iyápó-annagaraqa kóuraae.

Ítuma arammá íma wái-qtagama áa awááguraiye.

12 aaq iráráimma Béqtanibake yauwaré kéyewana Ítumma áa-yaitana 13 kopaakáá-qtámá taíbaq-anagaraqa ayáqtáákaqa aónarena waaqókáqá uréna araqtábámá aónarena ááqibo abáá-abaa immá uráitana arammá íkéiyai-kanaaboana paá ánáma wáqe-uraiye. 14 Ítuma yaayamagómá timá ámikaiye: "ekáqá yaa-yarammá íma iyaino! waayúkama móragaraqa ení arammá íma nánoe!" titata wení iyápó-annama ítaraae.

Ítuma anó-monoq-naupaqa pékaiye.

15 Yérútáárebaqa irááwana Ítuma anó-monoq-naupaqa kurubáqá pékaitata mibáq meyámmá kémayaawata meyámmá kémaraawana yemmá Ítuma kurunóbáké waqtukéna óqtamma waékáa-kayukati yaaremá waéqtukena wáqwaaimma kémayaa-kayukati yibíqtátámá waéqtukaiye. 16 máqte-kayukama íma iyúwáitata oótama aqméta anó-monoq-namatupaqa kótawe-yatawe urááe. 17 mikáq yiráá téna tínoe: "Áánûqtuni agamatán-áipí agataíye! 'ketí naaúpaqa máqte-kayukati nunamu-námmá téq ááqibo ketí naaúpaqa moyá-káyúkágóni naakáá ke máqtemma káuqmaraae.'" titata 18 uyátarai-monoq-wayukama aapinaa-káyúkágárqá ítareta Ítuma ikamíyábá téite urááe. ááqibo waabámmá máqtemma wení aapinaaqtábámá yáaqa karáinapoana yáaqa karáíye. 19 ááqibo énaikaqa Ítuma Yérútáárebake kóuraiye.

kopaakáá-qtágóni wátáagoni áaimma

20 aaq iráráimma aakaqá uréire kéeta kopaakáá-qtámá aónaraawana mútûqa aayákagurena ánûpake aayákaguraitana 21 Pítaa aákaqa mákena tiráíye: "yirááti-nako! aónaao! emá áa awááguraana-yama aayákaguraiye." titaana 22 Ítu tiráíye: "itaa! arupi Áánûqtuqtabama yáqtoqma akoqnáá uráánama 23 maan-ánúyábámá náawabi tíniye. 'anugô, itó-uma únópi pékaao!' tíyanama arupi káqon-auyanamma íma wáinama wenáimma pááq ínín-aikoma mirá-umakaniye. 24 miráinaqa kemá timá-timenune. kerawáqá tirummá améq móra-yataaqtabama nunamupí ítama aónáiyana máqtemma ítama aónaa-qtataaqa mayánóe. 25 ááqibo nunamummá kétiyanama káqo-yama táigo-qtataariq kéumatikaiyaqa tíyámma kéinaqa tíyámma paábaq yúwéraq! tirummá umákáaro! miráuma keqtibomá Áánûqtu keráwáqtí kúmiq-yataaqa paá umátikaniye. 26 íma káqo-yuti kúmiq-yataaqa paá umákaiyanama keráwáqtí kúmiq-yataaqa keqtibomá Áánûqtu íma mamá paá umátikaniye." téna Ítuma tiráíye.

Ítuma wení náápaaqtabama timá yímikaiye.

27 Yérútáárebaqa yauweréta irááe. Ítuma anó-monoq-naupaqa uréire kéitata uyátarai-monoq-wayukama aapinaa-káyúkágárqá anó-kayukagaraqa wenôpaqa iréta 28 ítama aónaraae: "nói-naapaakaraqa maa-qtátááríqa kéono? náawa mi-náápáámmá ámikaiyo?" tewana 29 Ítuma yauwéqma timá yímikaiye: "mórai q umá kemá móra-yaqtaqa kímorama ítama timónaanaqa yauwéqma abarokáqá timá-timiyaqa kemá nói-naapaakararaq kéyunopoaq timá-timenune. 30 timá tímero! Yóáane nói-naapaakaraqa nommá péqyikaraiyo? náawa mi-náápáámmá ámikaiyo. Áánûqtu ámikaiyo? waayúkama ámikao?" titata 31 yenamááríq aamá kégareta tirááe: "nóine tenúnataabiyo? ááqibo Áánûqtu ámikaiye tenanataámá wemá tíniye. 'nôraq itata wenáama tirupi íma ítaraao?' tináata 32 ááqibo 'waayúkama ámikaae' tenanataámá waayúkama íyako táíq kénata yé máqtemma Yóáaneqtabama yirummá amétama tínoe. 'wemá Áánûqtuni watáá-wataa-naqa aúkaiye.'" mirá waayúkayaba téta yáaqa kaitata 33 Ítumma timá ámikaae: "íma ítaraunatae." tewana Ítu tiráíye: "mórai q umá kemá ketí náápaaqtabama ítima-yimenune." téna tiráíye.

12

uqtékáán-áráqtókóní kawáá-nákóní waéqma itaí-áímmá

1 timátuwena waéqma itaí-áímmá timá yímikaiye: "móra-nakoma yómmá uqtékáán-áráqtómmá yoqmakéna kurumá umá ikútena arammá igáriq í-máiqá ukéna yawáákaa-namma tarôq umákéna yabi-í-wáyúkámá yabi-ígáae téna yímikaiye. yímituwena óq-marupaqa kóuraitana 2 arammá ábûma kaitana kuqtí-kánáaráqá wemá wení maqné-kánókómá timákáitana tébakaq-aramma yabi-í-wáyúkáraké mamé kóuraiye. 3 kóuraitana yabi-í-wáyúkámá maqné-nákómá yáqtoqma ikámma waqtúwáawana yauweréna arammá ímayena paá kóuraiye. 4 ááqibo yókóní aboámá káqo-maqne-nakomma uréna mó-timaanikitana iráitata yabi-í-wáyúkámá aqnókáq kéikameta timákaawana kóuraitana ááqibo 5 yókóní aboámá káqo-maqne-nakomma timákáitana kóurena iráitata yemá arááqa ikámôwana pukáiyé. miráuma keqnáámmá káqomma timá ámikaitata kóuraawata tébakaqa yikákaawata pukááe. 6 ááqibo yókóní aboámá kímora-aanikoma márainanama aboámá aúyánámmá ítarena 'yemá ketáanikomma íma ikamínóe' téna ítarena wemá írêkaqa wenáanikomma timá ámikaitana kóurena iráitata 7 yabi-í-wáyúkámá tirááe: 'minná yókóní aboáni áanikomma ínataama ikámónanataa puínataa ketáámá yómmá mayánúnatae.' téta 8 ikámôwana púítata arááq-auma yónaamepaqa yaúma iyaabótukaae. 9 ááqibo yókóní aboáni nôraq ínáyô? wemá yabi-í-wáyúkámá yíkaminata pukíyana wemá káqomma yabi-í-wáyúkámá yómmá yimínye." ááqibo téna 10 Ítuma mirá-timatuwena ítama yimónaraiye: "Áánûqtuni agamatán-áipí íyaq yoráutaa? mirá kétiye. 'óqtakaraqa naammá taróq urááwana móra-oqtamma taróq kéo-kayukama maqné téta ayúkaawana mi-máqné-óqtákómmá mú mikákáá uyátárain-oqtamma aukáitana 11 maanná anón-uyatarai-nakonopake kéitataa káonaunataama ketúrakaq átê kéiyé.' " titata 12 anó-kayukama waéqma itaígóní áaimma ítareta yeqtábámá tiráitata ánnáma amíyataba maqmá aónaraamanibo waabáqtábámá yáaqa kégaitata paá ayuwéta kóuraae.

óqtamma amíyaqtabama ítama aónaraae.

13 tébakaq Pérati-wayukama Érótni waayúkagaraqa timáyímikaawata Ítumma wenáayaba waakápi akánéta irááe. 14 wenôpaqa iréta timá ámikaae: "yirááti-nako, emá kateko umá máanaqtaa ítaraunataama emá waayúkayatabama áaqa ikégaitaa Áánûqtuni aammá áraimma káraatiye. ááqibo waayúkama káqo-yuyaba yúyánámmá itánôqtaba emá paá abarokáq umá áraimma kéténe. miráuma kéyenataa ketáámá ítama káonaunatae. 'Arómani-kamaani-nakomma óqtamma kanaaráq aménúnataabiyo?' " tewana 15 aménúnataabi íyaq aménúnataabiyo?" téta tirááe. Ítuma yeqtí yáaimma ítarena tiráiyé: "nôraq itaráq waakápi mó-tikaneraq kéoo? móra-oqtamma mamé íyaraq kemá aónaano." titata 16 maméta má ámikaawana ítama aónaraiye: "óqtakaraqa náawani amammá áwíkaraqa wáiyó?" titata yauwéqma tirááe: "mú mikákáá anó-kamaani-nakonae." tewana 17 Ítuma tiráiyé: "kámááni-nakon-nama kámááni-nakomma áméro! ááqibo Áánûqtun-nama Áánûqtumma áméro!" titata weqtábámá yáaqa karáiyé.

pukuráipike itó-uiniqtabama tiráiyé.

18 tébakaqa Táátûti-wayukama Ítunopaqa iréta mi-káyúkámá yúyánánóbáqá tirááe: "waayúkama pukuráipike íma kéitoe." téta Ítumma ítama aónareta tirááe: 19 "yirááti-nako, Móteti aúbama agamatíkarena tiráiyé. 'ááqibo móra-nakoma puínanama wenánaakoma paá máena iyápóma ímo máinanama min-nákóní ábâkoma ánáakoma mayaíno! awaaóqtábámá iyápóma marakaíno!' ááqiyé téna 20 móra-taoqa abapaké kaayaq-wátámá máqe-uraae. máqe-uraawana áqnáabaqa yiwaaómá aaramá maténa iyápóma ímarakena pukuráiyé. 21 pukuráitana ábâkoma min-ínímmá mayákarena iyápóma ímarakena pukitana wenanaaéken-aoma keqnáámmá ánáakoma maténa iyápóma ímarakena pukuráiyé. 22 tébakaq-watama keqnááníq urááe. ye-wátámá máqtemma min-ínímmá mayákareta iyápóma íma marakéta pukurááe. ááqibo pukowana írêqa min-ínímmá pukuráiyé. 23 pukuráiyepike itó-i-kanaama min-ínímmá náawani ánáako aurániyo? yé abapaké kaayaq-wátámá mataáe!" tewana 24 Ítu yauwéqma tiráiyé: "keráwáqá íarutain-aimma kétee. monoq-áúbámá ikéiteta Áánûqtuni akoqnáágoma íma ítaraae. 25 ááqibo pukuráipike itó-iyamma Áánûtuni kaqtó-wayuka auránoe. awaikómá ánáakoma mórabi íma mánoe. paá aokaq-aokaq mánoe. 26 ááqibo pukuráipike itó-iyabama Mótetini aúbabi íyaq yoráutaa? wemá abamá móra-yaa-wannama kaipáq máitana Áánûqtu timá ámikaiye. 'kemá Áabaraama Ááitekima Yáakobouyaati manikómá máune.' téna 27 wemá íma pukurái-kayukagoni manikómá máibo wemá paá mái-kayukagoni manikómá máiyé. keráwáqá arábaguraae." téna Ítuma tiráiyé.

mú mikákáá yaaguyabí-áímmá

28 móra-aapinaa-nakoma máena mi-kátáa-wataa ítarena Ítuni kateko-áímmá abarokáq timá ítaraie. iténa ítama aónaraiye: "nóin-aare-aimma mú mikákáámmá yaaguyabí-áinábiyo?" titana 29 Ítu tiráie: "minnáma Ítiráaeo-wayukaa! ítáaro! Áánûqtu ketáái manikómá wenamáa anómma utái-nakoma máie. 30 Áánûqtu keráwáqtí maníkóqtábámá tikaíno! wenôpaqa túyánámmá koíno! tirupikékáráqá taákogaraqa akoqnáágoraraqa máqtekararaqa weqtábámá tuyánámmá itaiyana tikaíno!" maannâ áqnáaen-aare-aimma 31 áaqibo keqnáámmá mórama kétiye. keráwáqtí waaqókáq-nákómá keqtábaráá umá tikaíno!" mi-kááyáq-ámaán-áikárátámá mú mikákáámmá wáitana maannáratati mú mikákáámmá yaaguyabí-áímmá íma wáie." titana 32 aapinaa-nákómá tiráie: "yiráati-nako, téna emá áraimma kéténe. Áánûqtu wenamáa anómma utái-manikoma káqo-manikoma íma máitana wenamáa máie. 33 máinana wenôpaqa auyánámmá kóinana arupikékáráqá aágogaraqa akoqnáággogaraqa akáina ení waaqókáq-nákóqtábámá enamááríq akáiniq umá minnáyaba Áánûqtu ôriq umá amuqá kémaraiye. kéqokeq-wamma mamá irabí agamá Áánûqtuma ámínanama maannâ maqné-yátáápóana maamináyaba Áánûqtu pááqyan amuqá kémaraiye." titana 34 Ítuma wení kateko-áíqtábámá ítarena tiráie: "emá Áánûqtuma kawáá kéi-marukaqa waaqókáqá máene." titana máqte-kayukama yáaqa karáitata móragaraqa íma ítama aónaraae.

Metáiyaqtabama ítama aónaraiye.

35 monoq-náupáqá aapinaammá kétena Ítuma ítama aónaraiye: "náaraq umá aapinaa-káyúkámá Metáiyaqtabama kéteo 'wemá Tébitini ánikoe'? kétéwana 36 áaqibo Áánuqtuni Aágoma timá ámikaitana Tébiti tiráie!

'anómma utái-nakoma ketí utái-nakokaq timá ámikaiye ketukápáqá maraq máao! maínaq ení namurommá enáitaukaqa akánúne.'

37 keqnáámmá Tébiti 'utái-nakoe' téna yaránapoana náaraq umá Metáiya Tébitini ánikoabiyo?" téna tiráie. waabámmá yimuqá kémareta ítaraae.

aapinaa-kááyúkáyáqtáb* kékén-áímmá kétiye.**

waabámmá anómma áikuteta Ítun-aama ítátuweta yimuqá marákáraae. 38 áaqibo wemá timá yímikaiye: "aapinaa-kááyúkáyáqtábámá yabíqma akoqnáá oro! yemá ayáqtáaq-unaakaqtogaraqa uréire iyábá kéyikainata meyáníq í-márúpáqá kaayonéma umáyikaayaba kéyikainata 39 aapinaa-náupáqá mú mikákáá íráqôn-abiqtatamma kémayeta ónikaqa mú mikákáá íráqôpoaqa kémayeta 40 keqtoq-nóiníti naammá moyámmá kémayeta ayáqtáaq-nunamumma awaaméq-núnámúmmá kététa yeqtí anónnáma mú mikákáá anómma yíkaraqa íniye." téna tiráie.

keqtoq-ínikóni ámikai-qaqtaaq

41 monoq-náupáqá Ítuma óqtakoni yawáakaqa maraq máqe-uraitata waayúkama yeqtí ámikaan-oqtamma yawáápi kémaraawana karáqma aónaraiye. taíbaq-wayukama taíbaq-oqtamma wái-kayukama taíbaq-oqtamma yawáápi makááwana 42 áaqibo móra-keqtoq-inikoma írena kímora karogaron-óqtámá yawáápi makáitana 43 Ítuma wení iyápo-annama timá yímikaiye: "aónaaro! kín-inima oótamma íma wáin-inimma keqtoq-ínikómá wemá mú mikákáá anómma ámikaitata 44 tébakaq-wayukama taíbaq-otapike ámikaawana wemá íma wáipike mútûqa ámikena máqte-qaqtaaqqa ámikena nóikararaq paámá mániyo?" téna tiráie.

13

anó-monoq-namma yawítíginigtaba timá yímikaiye.

1 Ítuma anó-monoq-naupake kéyaubaitana mórama iyápo-annabike-nakoma tiráie: "yiráati-nako, aónaao! anó-monoq-namma naakómá mú mikákáá íráqóniq kéitana naan-óqtákáráqá íráqóniq kéie." titana 2 Ítu tiráie: "naammá máqtemma káonaano? maan-ánón-námmá yawítiginana máqten-oqtakoma yawítima okaq-okaqa iyaabógínana kaayaq-kaayaq umá íma paá wániye." téna tiráie.

táigo-kanaama aíkaraqa yíniye.

3 Ítuma Óribêti-anuraqa maraq máena anó-monoq-naopaqa karáqma káonaitata Pítaa Yémitigaraqa Yóáanegaraqa Áánarugaraqa yenamáa wetê máeta ítama aónaraae: 4 "nóitaoaraq mi-kánáámá pááq ínáyô? nóin-awaameqyataaraq pááq ínáyô? minnáyaba timá timiyo!" tewana 5 Ítuma yawéqma tiráie: "yabíqma akoqnáá oro. káqowama ubaayammá umátikainabo! 6 taíbaq-wayukama íréta ubaayammá umátikanoe. miráinata ketíwíkaq íréta tínoe. 'wemúne' téta kaaqaari tínoe. 7 miráinaq uwáá-aimma ááiqtabama itéqa waaqókáqá ááíqa éta nékaq ááíqa éta íyan-aimma itáíyanama táaqa ígáino! mirán-

ááíqá yínîmanibo mi-kánaámá maramá ánatai-kanaama íma pááq uráíye. 8 móra-marukaq-wayukama itó-uma káqo-marukaq-wayukama ááíqá kéumayikaiyata móra-marukaq anó-nakoni waayúkama itó-uma káqo-nakoni waayúkama keyikamiyata yaímma- aukapaqa márûma keyinana yáa keyainana mirá-qtátáákómá yíqa éna aaragómá iyápo marakánéna iníkáá íniye. 9 yabíqma akoqnáá oro! keráwáqá koti-áímmá timátiketa ánnama timéta tebûqa timínoe. aapinaa-náúpáqá tíkameta ókaq-okaq tíkameta keráwáqá anó-kayukayopaq mú mikákáá anó-kayukayopakaraq ketíwíkake yúbáqá itó-umatikayaqa ketí áté-watama timá yíménata mirá-inoe. 10 áqnáabaqa máqte-marupaq-wayukama áté-wataama waayúka abarokáq timá-yiminoe. 11 ááqibo ánnáma timí-kánaámá `nóin-ainaq ténúndô?` ítero! anaaékaqa keqtúyánápíkén-áímmá ítero! áama tí-kánaámá timá-timin-aimma tero! ketááq maqma ítinobo Áánûqtuni Aágoma timá-timina-aimma tínóe. 12 mi-kánaámá yiwaaómá yíbâkoma yíkamigaae téta yiboámá yeqtí iyápóma kutaruríq ínóe. iyápóma yetinóboyuma kutaruríq ínopoata yetinóboyuma yíkaminóe. 13 miráíyata ketíwíqtataboata keráwáqá tíyamma ôriq umátikanoe. ááqibo ánatagini-kanaama ketíwíkaq akoqnáá umá yáqtoraiya-kayukama paá atóbamayikaniye." téna tiráíye.

mú mikákáá anómma kabirái-yátááqá

14 óq-aimma tiráíye: "kabiramá táiguyun ínna-yataakoma pááq ínama yawitíniye. aónáiyana mibáq íma wáinabaq anubaq uyaatéra kóoro!" téna ááqibo aúbama yorutíya-kayukama itáaro! tiráíye: "aammá aúkaipaqa máinata máqtemma Yúriabaq máiya-kayukama uyaatéta anubaq kóoro! 15 ááqibo móra-nakoma naan-ámútáqá maína-nakoma íma naaúpaqa ku péqma táitawaa-yataaqa mayéna paá kóino. 16 ááqibo móra-nákoma yópáqá maínama íma naaópaqa yawéqma unáákáqtóma ko mayéna paá kóino! 17 mitúpááráqá ámûkaraq-inimma iyápóma náamma kámina-inikaraqa anómma aítq-yaqtaqa mayáiyana yirummá ôriq íniye. 18 ááqibo yaugíq kái-kanaama wáinatama yíqa anómma íné ínatama nunamupí íbêqa ítama aónaaro! `Áánûqtuo, mi-qtátááqá yaugíq-kánaábí ímira-uwo!" tíyana márû mikákáá íniye. 19 ááqibo mi-táigó-kánaámá mú mikákáá táigoma ínama ááqibo naayóbáqá Áánûqtu máqte-qtataaqa tarôq urái-kanaarake íbêkaraqa íma mirá-uráíye. keqnáámmá móragaraqa íma mirá-kánaámá aurániye. 20 ááqibo mi-kánaámá íma ánataginaraatata máqte-kayukama íma paá máne oné. miráitana Áánûqtu maa-kánaáyábámá pááqya-kanaama iyo téna timákárena wení awaaméq-wáyúkáyábámá timáyíkaraiye." téna tiráíye. 21 Ítuma timá yímikaiye: "ááqibo mi-tái-kánaámá ínama móra-nakoma timá-ámena `Metáiyama maabáqá máibo aónaao! mibáqá máíye.` tínaama íma arupi itaao! 22 taíbaq kaaqaari-Metáiyá kaaqaari-wátáá-wáyúkágáráqá auréta awaaméqá aráátineta Áánûqtuni waayúkama ubaayammá umáyiketaraa ínóe. miráuma kanaarâq ínéta ínóe. 23 ááqibo karáqtuwe paá máaro! kemá áqnáabaqa kétima-timune. itáaro!" téna tiráíye. 24 Ítuma óq-aimma tiráíye:

Waayúka-Araakoma kumínî-kanaayabama

"ááqibo táigo-kanaama aítq urái-kanaama ánatatuwena aabaúmá kumayuqá aukéna wíyómma móragaraqa íma tágaginana 25 wiyóqa wíyópake kutínana wíyókoni akoqnááqoma popoq umáginiye. 26 umáqtuwena Waayúka-Araakoma konnákáqá kuména anón-akoqnaagaraqa tágagigogaraqa kumíniye. 27 kukéta Áánûqtuni kaqtó-wayukama timá-yiminata múqtûq maragóní aqtóbáké íyata Áánûqtuma awaaméqá umáyíkarai-kayukama yiwíqme yínoe. 28 yaagómá aapinaammá yiráátinata itáaro! ááqibo yaayamamá yaa ánagaraqa yáinatama miráini-kanaama itaraae. 29 móraiq uma maa-wái-qtáqtááqá auráinatama kemá kumónúna-kanaama waaqókáriq íniye. 30 ááqibo taákaq máráaro! íbêqa paá máa-kayukama tébakaqa íma puíyana maa-wái-qtátááqá máqtemma auránóe. 31 wíyókaraqa maragáráqá ánataginamanibo ketáama íma ánataginiye." téna Ítuma tiráíye.

mi-kánaágóní aabaúmá máqte-kayukama nói-kanaaraqa yíníyô téta íkéitaae.

32 Ítuma timá yímikaiye: "ááqibo aabaúmá nôraq umá mi-kánaámá íníyô? nói-kagaama íníyô? máqte-kamma máqte-kayukagaraqa Áánûqtuni kaqtó-wayukama áanikogaraqa íkéitaae. aboámá wenamáa kéitaiye. 33 mi kumínî-kanaama mi-kágáámá íma itaraabo yabíqma akoqnáá oro! 34 miráraa umá wáíye! móra-nakoma naaópake aammá kóinena wení maqne-wáyúkámá yeqtí iyáánikaraqa iyuwéna kóitata yemá yabikááe. ááqibo wemá oqtaráq yabikái-nakoqtabama timá ámikaiye. `kawáá uwo! karáqtuwe mááo!` téna tiráíye. 35 keráwáqá keqnáámmá karáqtuwe máaro! naakóní aboámá nói-tupaawaq yíníyô? énaikaraq yíníyô? aabáyaanapimma nokáán-aukaanaq yíníyô? iráqma tágaina-kanaararaq yíníyô? íma itaraapoana 36 páátákáá yínibo wagobo! 37 ké kétima-timune. keqnáámmá máqte-kayukayabama kétima-yimune `karáqtuwe máaro!` " téna tiráíye.

14

Îtumma ikamínôn-aimma tirááe.

1 kaayaq-yúpáámá paá wáinana kótámaki-oniqa íma itóraitan-onikaraqa yínata uyátárai-monoq-wayukama aapinaa-káyúkágáráqá Îtumma aúpáq yáqtoqma arááqa ikaméta náaraq umákainoqtababi abáá kéoe. 2 abáá kéeta tirááe: "óniqa kaugi-kánáámá miráonatataama waayúkama ááíqa ínópoataa mi-kánáámá íma kanaaráq ónúntae." téta tirááe.

Îtumma Béqtanibaqa matawékaraqa pérakaraiye.

3 Îtuma Tááímoni kárú-nakoni naaúpaqa Béqtanibaqa nammáqá ya máitata aáwaqa kénaawana móra-inimma uyábékéna anón-oqtanawíqa yaan-ákúq-mátáwékáráqá óqta-motorema yubáqtukena Îtuni aqnókáqá atíma pérakaraitata 4 tébakaq-wayukama íyámma ôriq umá uráitata tirááe: "nôraq itana min-áté-ákúq-nómmá paá atíma pérakaraiyo? kaumo-tíyááká-tíyááká-óqtámmá (300) wáíye. nôraq itana min-áté-ákúq-nómmá íma kéyimenawaq meyámmá matáíyo? 5 áaqibo meyámmá matáikakaatati mi-meyámmá oótamma íma wái-kayukama kanaaráq yiminé iné." téta áá awááguraawana 6 Îtuma timá yímikaiye: "wemmá ayúwáaro! nôraq itaráq áá awááguraao? wemá keqtábámá íráqôniq uráíye. 7 áwáyoq-wayukama keráwáqté máqte-kanaama paá mánobo! tikáinama aati-aatimá yíwáqnaa kanaaráq ínoe. áaqibo kemá keráwákáráqá máqte-kanaama íma paá mánune. 8 wemá kanaa uráíye. wemá áqnáabaqa ketúraqa átê-akuq-nokaraqa puyónúna-kanaayaba pétikaraiye. 9 itáaro! máqtepaqa ketí átê-wataama abarokáq timá yímikai-marukaqa wení íbêq mirái-waigoma abarokáq timá-yimiyana wenáwíqa íma awikáinoe." téna Îtuma tiráíye.

Yúqtaati Itikáarioti Îtuqtabama namuro-wáyúkámá timá yímikaiye.

10 titana Yúqtaati Itakáarioti iyápó-aanabike-nakoma uyátárai-monoq-wayukayopaqa kóurena tiráíye: "kemá tíwáqnaa onaq Îtumma yáqtoqma áwíqme ínoe." 11 titata yimuqá ôriq umá makéta meyámmá amínéta tirááe. tewana Yúqtaatima aúyánámmá iténa "nói-tupaama Îtumma oyaa umá yiráátenu?" téna ítama táíq uréna kanaayábá abáá-abaa kéíye.

Îtuma kótámaki-oniqa wení iyápó-annagaraqa naráíye.

12 yammá itorái-óníq-kánááráqá áqnáae-wagaabaqa kótáma-ki-kanaaraqa tipi-típi-araaqa ikákaawata Îtuni iyápó-annama ítama aónaraae: "náakaraqa ení kótámaki-oniqa ko kauma akánúnataabiyo?" tewana 13 Îtuma iyápó-annabike kaayaq-wáyúkámá mayái-áímmá timáyímikena tiráíye: "naa márûkaqa peráiyana móra-nakoma nommá yaqména kéyínaka wenanaaépaqa okaao. 14 naammá peráinaka min-náákóní aboámá timá ámekaaoo 'tirááti-nakoma kétiye ketí naaúpaqa ketí iyápó-annagaraqa kótámaki-oniqa naí-námmá náakarabiyo?' timáqtuwena 15 wemá anón-amuraaq-namma tiráátiniye. máqte-qtataaqa yokaa-yokaa umátikarainaka mikáqá kótámaki-oniqa kaumá tíkáakaa!" timáqtuweta 16 kóureta naa márûkaqa péketa máqtemma Îtu timá yími-qtataaqa paá aónareta kótámaki-oniqa kaumakááye. 17 énaikaqa Îtu wení iyápó-annagaraqa iráitata 18 yaareráqá aáwaqa kénaawana Îtu tiráíye: "keráwápíké móra-nakoma ítama táíq umátikanena wemá kemmá kutaruríq íniye. aáwaqa keté náina-nakoma mirá-íniye." titana 19 yirummá ôriq kéitata móra-mora-yuma ítama aónaraiye: "keábiyo?" titana káqomma "keábiyo?" titana 20 Îtu yawéqma tiráíye: "eé títaupake kaayapíké móra-nakoma mimórá-táápépíké kegáráqá aáwaqa kénai-nakoe. 21 agamátán-áípi Waayúka-Araakoni aamá tiráiniq umá miráuma ínana áaqibo kutaruríq í-nákóní anónnáma mú mikákááné. min-nákómá íma marákaraikakaatati mú mikákáá íráqôniq íne iné." téna Îtuma tiráíye.

Írêq-oniqa kénaae.

22 aáwaqa kénaawana Îtuma yammá maténa nunamupí amuqá makéna "tíkáiye" timátuwena yímikena tiráíye: "máýáaro! ketúmiye." téna 23 wááéni-nomma káápupi maténa nunamupí amuqá makéna "tíkáiye" timátuwena yímikaitata máqtemma nátukaawana 24 Îtu timá yímikaiye: "maannáma ketí naaegómíye. taíbaq-wayukayabama atíma kéguminana ónipi nokáá umáyikanena kaayóqá kémayikaiye. 25 kemá kétima-timune. aran-nómmá móragaraqa ínanupo! ínanaaqa káqo-taoqa Áánúqtuni kawáá kái-marukaqa káqomma nánúne." timátuwaitata 26 imá tiréta yúbareta Óribêti-anubaqa kóuraae.

Pítaama wakákáin-aimma Îtuma timá yímikaiye.

27 Îtu timá yímikaiye: "keé keráwáqá máqtemma íbêq-nokaamma táaqa káinaqa tiyuwé

kóinoe. Áánûqtuni agamatán-áipí kétiye! 'kemá tipi-típi yabi-í-náqá ikámónata tipi-típima ókaq-okaq kóinoe.' tiráinapoata tiyuwéta kóinoe. 28 kemá tiwátumatuwainaqa itó-uma kenókáámá Kááriribaqa ónúne." tiráitana 29 Pítaa tiráiyee: "ááqibo máqtemma tébakaq-wayukama ayuwéta kóiyaaq kemá íma ayuwéqa kónune." titana 30 Ítu tiráiyee: "íbêq-nokaamma kokóregoma áama íma kaayapáq tínaama emá kaumo táoqa keqtábámá tínóne. 'min-nákómmá kemá íaonareqa íkéitaune.'" titana 31 Pítaa akoqnáá umá tiráiyee: "ímiye! kemá puí-kánááráqá etê puyónúne. imá ayuwéqa kónune." titata máqtemma miráráá umá tirááe.

Ítuma Kéqtêmani-yopaqa nunamummá tiráiyee.

32 Kéqtêmani-yopaqa irááwana Ítu tiráiyee: "maakáq máraiyaro! nunamummá tenáá úne." tiréna 33 Pítaa Yêmitigaraqa Yóáanegaraqa yíwíqmena kéyana áaqa kaitana táíq umá yáumetaraitana arummá ôriq umá kéitana 34 tiráiyee: "tirummá ôriq umá kéitaqa túyánámmá kéitaqa pukónúne. máraiyaro! waagobo! karáqtuwe máaro!" titata 35 waaqókáqá marabí aipaq aguréna aíqa mayánénaboana nunamummá tiráiyee: 36 "apááô! ketiboó! máqte-qtataaqa kanaarác kéena maa-qtátááqá paábaq-matikaao! ááqibo ení akaígómá wárááo. ketí tikaígómá íwaraao." téna 37 yawwéré immá yú wagurááwana aónaraiye. Pítaaqtabama tiráiyee: "Tááímonio! aú waguráánô? kímora-abauma íma kanaarác karáqtuwe máqe-uraano? 38 karáqtuwe mááo! nunamummá tiyo! íma karáqtuwe máiya íma nunamummá tiráánaboq Tááqtaan áama itánóne. aágoma kaqtó kéimanibo túgoma aqnúmmá kéena túgáibaa kéiyee." téna tiráiyee. 39 móragaraqa keqnáámmá nunamummá timátuwena 40 yawwéréna immá keqnáámmá yúgáibaa ôriq kéitata íma kanaarác karáqtuwe máqe urétaapoata yú wagurááwana aónaraiye. wemmá yawwéqma timá ámínon-aimma íma ítaraae. 41 wemá kaumobáq yawwaré iréna tiráiyee: "waguréqa paá wago! áágaaniye. íbêqa aabaúmá umáguraiye, Waayúkagon-Araaqa kemmá kutaruríq i-nákómá kúmiq-wayukati iyáápi kémaraiye. 42 itó-uma kónunatiabo! aónaaro! kutaruríq umátíkarai-nakoma kéiyee." téna tiráiyee.

Ítumma ánnáma ámikaae.

43 kêtítana páátákáá Yúqtaati iyápó-annabike-nakoma iráitata wegáráqá waabámmá yáákáráqá waqtáákáráqá iréta uyátárai-monoq-wayukabike aapinaa-káyúkábíké anónuqma-wayukabikekaraq irááe. 44 kutaruríq i-nákómá awaaméqá yímikena tiráiyee: "kemá ámóqnaana-nakomma yáqtoqma ánnáma áméro! áwíqmeta yaákare kóoro!" tiráiyee. 45 Yúqtaati iréna páátákáá Ítunopaqa kéena kaayonébáké ámóqnaraitata 46 yáqtoqma ánnáma ámiketa akoqnáá umá yáqtokaae. 47 ááqibo móra-nakoma maéna yáámmá maténa mú mikác anó-monoq-nakoni maqné-nákóni ááramma agáuqtukaiye. ááqaanibo téna 48 Ítuma tiráiyee: "nôraq itaráq maaráuma yáákáráq waqtáákáráq yáqtoraneraq kéyeo? kemá íma moyán-árááq-náqá maéqa 49 máqte-tupaaraqa keráwákáráqá anó-monoq-naupaqa maéqa aapinaammá abarokác tiráunaqa kemmá íma yáqtoqma ánnáma ítkikaae. ááqibo Áánûqtuni agamatán-áímmá áraimma auráino!" titata 50 máqtemma iyápó-anna-wayukama ayuwéta péqmarae kóuraae. 51 ááqibo móra-maabugoma wáqtô itokáikaraq Ítun-annaepaqa kégoitata yáqtorakaraawana 52 wemá wáqtôma ayúqtukena unáákáqtôma aneqá íma wáikaraqa awaapáá uyaaténa kóuraiye.

Ítiráaeo anó-kayukama Ítumma áitaa umá aónaraae.

53 ááqibo yemá Ítumma awíqmeta mú mikákáá anó-monoq-nakoni naaúpaqa irááwata mikácá máqtemma uyátárai-monoq-wayukama anó-kayukagaraqa aapinaa-káyúkágáráqá áíkutaawana 54 ááqibo Pítaa Ítun-anaepaqa ayáqtáápaqe wakéna mú mikákáá anó-monoq-nakoni naamátúpaqa pékena kawáá-wáyúkágáráqá iraráqá maraq máena kégaanitata 55 ááqibo uyátárai-monoq-wayukama máqtemma káánítôre-wayukagaraqa Ítumma ikamínéta áitaa umá abáá kéomanibo íma máqe-uraiye. 56 taíbaq-wayukama kaaqaari-áímmá Ítuqtabama timákáreta ááqibo mimórá-wátáámá íma kététa kágo-kaqon-aimma netuqyaa tirááe. 57 ááqibo tébakaq-wayukama itó-uma kaaqaari-áipí tirááe: 58 "wemá tiráitata ítaraawana tiráiyee: "maamin-ánó-mónóq-námmá waayúkama tarôq uráá-namma kemá yawwítíyuwaiyaqa kaumo-wágáábí aúgementa tarôq ónááq únnae waayúkama íma tarôq kéiya-namma tarôq ónúne." tirááwana 59 yeqtí watáagoma íma móraiq uráiyee. 60 mú mikákáá anó-monoq-nakoma yeqtí aúkápimma itó-urena Ítumma áitaa umá aónarena tiráiyee: "wení watáayaba yawwéqma íma kanaarác timá abarokác tinnóô?" titana 61 Ítuma páátí máqe-urena aamá ítiraitana mú mikákáá anó-monoq-nakoma móragaraqa ítama aónaraiye: "emá Metáiyabono? mú mikákáá uyátárai-manikoni áanikobono?" tiráitana Ítuma yawwéqma tiráiyee: 62 "máune." téna "Waayúka-Araakoma Áánûqtuni ayáánurapaqa maraq máena wíyokoni konnákác kumínata aónanoe." téna tiráiyee. 63 mú mikákáá anó-monoq-nakoma áyámma uráitana unáákáqtômma yuráqtukena tiráiyee:

"nôraq itatáá káqo-kataama itánétaa kéunataabiyo? 64 wenamáárîqa kaaqaari-áímmá tiqtábámá nói-tuyananaq kéitaa?" titata máqtemma yauwéqma tirááe: "wemá mú mikákáá táíq uréna puíno." tewata 65 tébakaqa Ítumma wirááti wirákáreta aúramma yawááq-ureta ikamíq-ikamíq kéeta tirááe: "náawa ikákaiyo?" tirááwata kawáá-wááyúkámá áwîqmeta iyáán-arunapo ikákáae.

Pítaa Ítuqtabama "wemmá íonareq íkéitaune" téna tiráíye.

66 Pítaa naamátûpaqa paá máitana móra-inaaruma mú mikákáá anó-monoq-nakoni maqné-ínáárúgómá 67 Pítaamma iraráqá aónarena wemmá karáqma káonena tiráíye: "emá Ítuma Náátárêtibake-nakote máqe-uraane." titana 68 Pítaa tiráíye: "ímiye. enáama íkéiteqa íma ítaraune." téna oqtaráq kóuraitana kokóregoma áama tiráíye. 69 anaékaqa min-ínáárúgómá móragaraqa káonena móra-nakoma amakaq mái-nakomma timá ámikaiye: "wemá min-nákóní iyápómiye." titana Pítaa 70 "ímiye." tiráíye. ááqibo pááqyamma anaékaqa mikáq máa-kayukama Pítaamma timá ámikáae: "Kááribake-nakoma máeboa emá iyápó-annabike mórabi máane." tewana 71 Pítaa timá akoqnáá uréna tiráíye: "ááqibo kemá kaaqaari kêtunaraa Áánuqtu tikamine iné. min-nákómá íonareq íkéitaune!" titana 72 kokóregoma móragaraqa áama tiráitana Pítaa Ítuma tiráin-aikoma aákaq itana ítaraíye: "kokóregoma áama kaayapáq íma tiráinaama emá kaumo táoqa keqtábámá wemmá íkéitaune tínóne." tiráin-aimma Pítaama yauwéqma aúyánámmá ítaraíye. ániibo ibiqá ôriq umá yakáíye.

15

Ítuma aítáa umá aónaraae.

1 aabáyaanapimma nokáápaqa uyátárai-monoq-wayukama anó-kayukagaraqa aapinaa-kááyúkágáráqá káánítôre-wayukagaraqa watáá-wataa timátuweta Ítumma yáqtoqma ánná kúmema anó-kamaani-nakonopaqa mó ámikaawana min-ánó-nákóní áwîqa Pááíratima ááqibo téna 2 Pááíratí Ítumma aítáa umá aónarena tiráíye: "emá Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anómma yabíkáánabono?" titana Ítuma yauwéqma tiráíye: "téne." titata 3 uyátárai-monoq-wayukama weqtábámá tirááe: "wemá taíbaq-taigo-qtataariq uráíye." tewana 4 Pááíratí móragaraqa ítama aónaraíye: "yauwéqma íyaq timá-yiminono? eqtábámá taíbaq-taigon-aimma kétee." titana 5 Ítuma páátí máena móragaraqa yauwéqma ítima-amitana Pááíratima ítama iyánáaq uráíye.

Ítumma arááq ikamínéta tirááe.

6 ááqibo kótámaki-onikaqa aati-aatimá Pááíratima móra ánná-naupaqa mái-nakoma ayuwéwaimiye. wáátigoma awaaméqá maréta tewana Pááíratima ayúwáitana ánná-naupake kanaarâq ayúbákáitana kó éwaimiye. 7 ááqibo mi táoqa kaarabútibi móra-nakoma áwîqa Baráábatima máqe-urena anón-aaiqa wemá taíbaq-wayúkagaraqa uréna wemá móra-nakomma arááq ikámítana pukitana kaarabútibi máqe-uráíye. 8 ááqibo waabámmá áikuteta Pááíratí ánná-naupake ayúwáí-nakoqtabama ítama aónaraae. aónaraawana 9 Pááíratí ítama yimónaraíye: "Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anómma yabíkái-naqa ayúbakanuno?" téna 10 uyátárai-monoq-wayukati yáaimma ítareta paá yirunóbáqá kárún-aimma kêtetaboata Ítumma ánnáma ye ámikáae. miráuma ítarena tiráitata 11 uyátárai-monoq-wayukama waabámmá timá yímikáae: "Baráábatiqtaba kêtíkaiqtaae tero!" miráitata waabámmá timá yímikáae: "Baráábatimma ayúqmataa timiyo!" tewata keqnáámmá 12 Pááíratí móragaraqa timá yímikáíye: "ááqibo Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anó-nakoqtabama nôraq ónúno?" titata 13 waabámmá kabámareta tirááe: "yaaraqá nírigaraqa ikámíyana puíno?" tewana 14 Pááíratí ítama yimónaraíye: "nóin-otaaniraq uréna nói-taigoniraq uráinabiyo?" titata mú mikákáá anókaq kabámareta tirááe: "yaaraqá nírigaraqa ikámíyana puíno!" tewana 15 Pááíratí waabá-káyúkátí yimuqá máráinapoana Baráábatimma ayúbakaraiye. miráumatuwena Ítumma i-wáyúkámá yímikena timá yímikáíye: "akoqnáá-annanapo ikámoro! ikáqtuwera yaaraqá nírigaraqa ikámíyana puíno!" téna Pááíratí tiráíye.

i-wáyúkámá Ítuqtabama ámiyoq-naayoq urááe.

16 timátuweta i-wáyúkámá Ítumma áwîqmeta kámááni-nakoni naamátûpaqa iréta tébakaq-i-wayukama yááyareta 17 tokô-kaqtoma mú mikákáá anó-nakoni wáqtôraa-katoma matéta áwáábîq-annama matéta mú mikákáá anó-nakoni kámokaa-kamoqa atoyumá tarôq uréta Ítuni aqnókáqá abákareta 18 paá awaaméqá umá kaaqaarigó kaayoné umákareta tirááe: "Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anó-nakoni áwîqa múte yaúyoro! wemá anó-kanaama ayáqtáákaqa paá maíno!" téta 19 oótátánápó aqnókáq kéikameta kaáqá kémareta yiraayutaúmá ayéta kaayoné umáketa 20 ámiyoq-naayoq éta

tokô-kaqtoma yukéta wení wáqtôma móragaraqa umáketa áwîqmeta yaaraqá nírigaraqa ikamínô-marupaq kóuraae.

Îtumma yaaraqá nírigaraqa aráápama ikákaae.

21 kégoeta móra-nakomma yáqtokaamma wenáwîqa Tááímoni Tááírínipake-nare. Érékáánarayaa Árûbatiti yiboámá wemá yópáké kéitata yemá Îtuni kaapaq-yámá ámiketa timákaawana aqména kóuraiye. 22 Îtumma áwîqmeta móra-anuraqa iréta min-ánúgóní áwîqa Kórakóta-anue. áwîkoni áaimma aqnón-ayaatapare. 23 mibáqá iréta wááéni-nomma yaagóní anókáráq waéqma ámikaawana ínaraítata yaaraqá nírigaraqa aráápama ikákaae. 24 ikáqtuweta wení unáákáqtôma yáíkaa umá uréta aábê yaréta unáákáqtôma móra-mora umá matááe. 25 ááqibo nírima ikákaan-abauma (9.00 kiroki) aabáyaanapimma aabaú má kéuitata ikákaae. 26 yaaraqá aúbama wení táigoqtabama agáyáan-aikoma tiráiyé: "Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anómma yabíkái-nare." titata 27 ááqibo wegáráqá kaayaqá moyánákáratámá yíkaketa Îtuni aukápáq mórama ayáánurapaq maréta mórama ayáánurapaq maréta urááe. 28 ááqibo miráuma monoq-áúbábí naayóbáqá agamátán-áikómá tiráiniq umá íbêqa áraimma mirá kéiyé: "wemmá otaa-káyúkábí makááe." téna tiráine. 29 yaaraqá máitata waayúkama kótayata kéeta iyáátaq-yaataq yumá ámiyoq-naayoq kéeta aamá káwaageta tirááe: "enamááríq anó-monoq-namma yawítíyuwe kí-kaumo-yupaama móragaraqa keqnáámmá tarôq ínáq óne 30 ááqibo yaaraké enamááríq kumuwo! enamááríq kuméma ípuinone." tewata 31 keqnáámmá uyátárai-monoq-wayukama aapinaa-káyúkágáráqá ámiyoq-naayoq kéeta tirááe: "wemá káqo-yuma yíwâqnaa uráitata íma pukáábo wenamááríq íma kanaaráq áwâqnaa éna miráipoana puíniye. 32 ááqibo Metáiyama máikakaatati Ítiráaeo-wayukati mú mikákáá anó-nakoma yaaraké kumínataa aónétaa mikáq itánúnatae." tewata keqnáámmá wegáráqá yíkakaanakorata ámiyoq-naayoq-aimma timákaraaye.

Îtuma pukáiyé.

33 ááqibo wágáama aabaú má aukáapi uyáwitana kumayuqá aúqma máqte-maruqa yawááquraiye. 34 aabaú má kaumoráq kégumitana Îtuma kabámarena anókaq wááqa kéyena tiráiyé: "Érói, Érói, aráama tebakátáni?" téna wenáabike mirá kétiye: "ketí Áánûqtuo, ketí Áánûqtuo, nôraq itaa tiyúkáano?" titata 35 tébakaqa máqeo-kayukama itareta tirááe: "ítáaro! wemá Iráiyamma kááyaiye." tewana 36 móra-nakoma uyaaté iréna parubaru-wánnáámá ikaa-nókáráqá yátaraq makéna Îtumma ámitana nátúwáitana min-nákómá tiráiyé: "éqtukaiyanao! Iráiyama yaaraké yamatuwáinana kumínaayaba aónaaro!" titana 37 Îtuma anókaq wááqa yumátuwena pukuráiyé. 38 pukitana ááqibo anó-monoq-naupaqa oqtaráq tabaraáberaa-kannaama abí kúmakaama wenamááríq aukáapike kabááqma yakákuraiye. 39 ááq-i-wayukati kawáá-nákómá máitana Îtu aúbáqá itó-uma máitana Îtuma wááqa yumátuwena pukitana aónatuwena wemá tiráiyé: "áraine. min-nákómá Áánûqtuni áaniko máqe-uraiye!" téna tiráiyé. 40 ááqibo aaranaamá mikáqá nékaq máeta káoneta Tárômeyaa Máriaa Máátariniyaa Máriaa maqné Yêmitiyaa Yótéti anóaratama máqe-ureta 41 Kááriribaqa yemá Îtuni anaaé waqmé kéweta áwâqnaa urááe. taíbaq-kaqon-noinima Îtugaraqa Yérútáárebaq uráán-noinima mibáq nékaq máqe-uráae.

Îtuma uqtamákaráae.

42 ááqibo aabaú má karaakáq kúmitana Tabaatiráqá yokaa-yokaa-í-yúpáámá wáitanaboana Yótêbi Aarimatéabake-nakoma iréna wemá káánítôre uyátárai-naqa maéna Áánûqtuni kawáá kéi-kanaayabama awé kéiyé. 43 mimórá-nákómá Pááíratinopaqa ikatíq íma uréna Îtuni arááq-auyabama ítama aónaraiye: "timínónó?" tíminaq mó-uqtamakaano." titana 44 Pááíratí auyánámmá itarena "árainaq pukuráinabiyo?" téna i-wáyúkátí kawáá-nákómá ááyarena ítama aónarena tiráiyé: "ara pukáiyó?" titana kawáá-nákómá timá ámikaiye: "owé pukáiyé." téna 45 Pááíratí iyánáaq umárena ítátuwena Yótêbimma timá ámikaiye: "kanaaráqíye. arááq-auma mayaa." titana 46 Yótêbi kateko-wánnáámá meyaníq umá maténa yaaraké aúma maténa wannaabí atáá-umakena óqtanobaqa maipí uqtamákena anón-oqtamma muriákóní ótaqa makéna yawááq-uraiye. mirá umáqtuwaitata 47 Máriaa Máátariniyaa Máriaa Yótétini anóagaraqa máeta uqtamákaráipaqa aónaraaye.

16

pukáipike itó-uráiqtabama

1 Tabaatímá ánatagitata Máriaa Máátariniyaa Máriaa Yêmitini anóama Tárômegaraq átê-kuyumma i-qtáqtááqá meyámmá maqméta Îtumma pérakaneta matááe. 2 Tóqtaaraqa iráqma tágagikaqa uqtamákaráapaqa kóureta 3 kégoeta watáá-wataa tiréta "náawa oqtaráké óqtamma mamá páabaq "aukátikanitaabiyo?" 4 anón-oqtapoana ummaa yánitata

tirááe. kététa ko aónaamma óqtamma páabaq aukákuraitata aónaraae. 5 miráitata muríyánóbáqá péketa aónáayama móra-mabugoma wayán-únákáqtôgaraqa mibáqá maraq máqe-uraitana aónaraawana yáaqa ôriq umá karáitana min-nákómá tiráiyé: 6 "táaqa ígáino! Ítuma Náátárêtibake-nakomma kaapaq-yátáráq ikámaraa-nakomma abáá kéoyamma wemá pukáipike itó-urena íma máiyé. uqtamá káraapaqa aónaaro! 7 áaqibo wení iyápó-anna ko timá yímero! Pítaagaraqa timá áminata timá yímero! `Ítuma we-nókáámmá Kááriribaqa kégoitata mibáqá aónanowana keqnáámmá wemá keráwáqá miráuma timá tímikaiyé.' " téna tiráiyé. 8 aanibo yemá yáubareta muríyápáké uyaaté kóureta ikatéyana yáaqa karáitatapoata páátí máqe-ureta máqte-kayukama íma timá yímikaae.

Ítuma Máriaa Máátarininopaqa iráitana aónaraiyé.

9 Ítuma pukuráipike itó-umatuwena Tóqtaa-abayaanapimma nokáápaqa wemá áqnáabaqa Máriaa Máátarininopaqa iráiyé. naayóbáqá min-ínikóní arunóbáké abapaké kaayaq-kúti-áágómá Ítuma waqtukáiyé. áaqibo iráitana aónarena 10 Ítuni aanábómá ibiqá kéyaraawana ko timá yímikaiyé Ítuma paá máitana aónarena 11 timá yímíqtuwena kéiteta wenáama irunóbáqá íma ítaraae.

iyápó-annabike kaayaq-nákórátá Ítuma aónaraaye.

12 anaaékaqa waéqma káqon-nakaa umá kaayaq-nákórátá yeqtôpaqa iráitata karaa-márúkáqá kégowana iráitata aónareta 13 yauwaréta tébakaqa timá yímikaawata kanaaráq íma ítaraae.

iyápó-annama Ítumma aónaraae.

14 ákaqa Ítuma wení iyápó-annama yeqtôpaqa iráitata ye títaupake móra-anna-wayukama aáwaqa kénaawana Ítuma iréna áá yiwááguraiyé. yemá irupí íkéiteta káúbîq uréta wemá pukáipike itó-itata aónaraa-kayukama temmá íkéitaawanaboana áá yiwááguraiyé. 15 wemá timá yímikaiyé: "máqte-marukaqa kóoro! máqte-kayukama maan-áté-wátáámá mó-tima-yímero! 16 máqtemma yirupi kéitaa-kayukama nommá peráiyaqa atóbamayikanune. íkeitaa-kayukama yawááq-umayikanune. 17 aamá kéitaiya-kayukama maamin-áwááméq-yátááqá mayéta ketíwîkake kuti-áágómá waqtuwánoe. aúgen-aimma mayénama aúgen-aikaraq tínana 18 puí-íráákábáyáámá yáqtoraiyana ípuinana uwaatagááq-yátááqá nainama ípuinana karí-wáyúkámá ánekuiyanama karímá éqyikainata atóbaginoe." téna tiráiyé.

Áánûqtuma kawáá kéí-marukaq Ítuma utáiyé.

19 timátuwena áwíkaitana Áánûqtuni kawáá kéí-marukaq uténa Áánûqtuni aukápáqá maráq máqe-uraitata 20 wení iyápó-annama máqtepaqa ko timá yímikaae. abarokáq timá yímikaawata uyátárai-nakoma yegáráq yíwâqnaa uréna yé tiráama áraimma kéitana uyátárai-nakoma awaaméqá yímikaiyé.